

MAGYAR NEMZETI BANK

MNB-tanulmányok

84.

2010

HELMECZI ISTVÁN

**A magyarországi
pénzforgalom térképe**

**A magyarországi
pénzforgalom térképe**

2010. május

Az „MNB-tanulmányok” sorozatban megjelenő írások a szerzők nézeteit tartalmazzák,
és nem feltétlenül tükrözik a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontját.

MNB-tanulmányok 84.

A magyarországi pénzforgalom térképe

Írta: Helmecei István*

(Magyar Nemzeti Bank, Pénzforgalom és értékpapír-elszámolás)

Budapest, 2010. május

Kiadja a Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: dr. Simon András

1850 Budapest, Szabadság tér 8–9.

www.mnb.hu

ISSN 1787-5293 (on-line)

* A szerző köszönetet mond a GIRO Zrt.-nek, a Bankszövetségnek és a Magyar Posta Zrt.-nek az adhoc adatszolgáltatásokért és dr. Kovács Leventének a hasznos szakmai tanácsokért.

Tartalom

Összefoglaló	5
1. Bevezető	6
2. Módszertan, feltételezések, torzítások	7
3. A hazai pénzforgalmi infrastruktúra földrajzi térképe	9
3.1. Országos térkép a pénzforgalmi infrastruktúráról	9
3.1.1. Bankfiókok	9
3.1.2. ATM-lefedettség	17
3.1.3. Az ATM-ek száma nemzetközi összehasonlításban	21
3.1.4. Kereskedői (vásárlást lehetővé tevő) POS-terminálok	23
3.1.5. A POS-terminálok száma nemzetközi összehasonlításban	27
3.2. Bankszámlák	27
3.2.1. A hazai bankszámlák területi eloszlása	27
3.2.2. A bankszámlák száma nemzetközi összehasonlításban	32
4. A magyarországi fizetési forgalom	34
4.1. Hazai pénzforgalom nemzetközi összehasonlításban	36
4.2. A fizetési forgalom térképe	36
4.2.1. A tranzakciók (vagyis küldő és fogadó fél) távolsága	38
4.2.2. Egyszerű átutalás	40
4.2.3. Csoportos átutalás	43
4.2.4. Csoportos beszédés	46
5. A fizetések időbeli eloszlása	50
5.1. A fizetések napon belüli eloszlása	51
5.2. Egyszerű átutalás	52
5.3. Csoportos átutalás	53
5.4. Csoportos beszédés	54
6. Összefoglaló, következtetések	56
7. Segédlet a mellékelt adatállományok értelmezéséhez	58
7.1. Országos adatokat tartalmazó táblák	58
7.1.1. Pénzforgalmi infrastruktúra adatok	58
7.1.2. Bankszámlaadatok	58
7.1.3. Települések összesített forgalmi adatai, országos lista	59

7.2. Megyei adatokat tartalmazó táblák	59
7.2.1. Települések összesített forgalmi adatai, megyei lista	59
7.2.2. Megyék összesített forgalmi adatai	60
7.2.3. Megyék egymás közötti forgalma	61
7.3. Települések egymás közti forgalmát tartalmazó táblák	62

Összefoglaló

Az országos pénzforgalomról eddig csak összesített adatok álltak rendelkezésre, a valóságban azonban az egyes települések között (vagy akár Budapesten belül a kerületek között) igen jelentős különbségek vannak, így valójában alig van olyan település, amelyre az „országos átlag” igaz lenne. A kiadvány Magyarország pénzforgalmi infrastruktúráját (bankfiókokkal, bankjegykiadó-automatákkal és kereskedői POS-terminálokkal való ellátottságát) és az egyes megyék, települések egymás közötti – elvileg a gazdasági kapcsolatokat jól tükröző – pénzforgalmát mutatja be térképen is ábrázolva, illetve táblázatos formában. Ezen túlmenően a kutatók, illetve az érdeklődők számára rendelkezésre bocsátjuk az egyes településekre vonatkozó adatokat is.

JEL: H30, J10, R10, R50, Y10.

Kulcsszavak: pénzforgalom, térkép, bankfiók, bankkártya, POS, ATM, átutalás, csoportos átutalás, csoportos beszedés, statisztika, megye, település.

1. Bevezető

Az MNB számos adatot gyűjt az ország pénzforgalmáról, amely azonban az országot csak „átlagosan”, vagy „összességében” jellemzi. Ugyanakkor az „átlagos érték” sok esetben nem használható megfelelően a döntéshozatalok során, hiszen az országban számos eltérő adottsággal rendelkező település létezik. A részleteket megvizsgálva azonban olyan összefüggések is feltárhatóak, amelyek az összesen adatokból nem deríthetők ki.

A hazai kis összegű fizetéseket lebonyolító pénzforgalmi rendszer a BKR¹ (vagy közismertebb nevén: GIRO) bevezetésekor oly módon került kialakításra, hogy a számlaszám első 8 számjegye alapján a számlavezető bankfiók (annak címe) beazonosító. Ezért az ország kéthavi részletes pénzforgalmát tartalmazó adatokból² táblázatokat és térképeket készítettünk, amelyek alapján a települések „pénzforgalmi infrastrukturális” ellátottsága, illetve a közöttük lévő kapcsolatok is láthatóvá és elemezhetővé váltak.

Ez vezetett el ahhoz, hogy megvizsgáljuk az ország pénzforgalmát úgy, hogy azt az eddigiektől eltérően ne bankokhoz, hanem megyékhez és településekhez kössük, illetve az éves összesen adatok helyett a fizetések hónapon belüli, vagy akár napon belüli eloszlását is megvizsgáljuk. Ennek megfelelően a térkép szót nemcsak a földrajzi, hanem időbeli dimenzió ábrázolás szinonimájaként használjuk. Ezen adatokból a jegybank, mint az országos pénzforgalom zökkenőmentes lebonyolításáért felelős intézmény számára értékes információk nyerhetők ki, azonban úgy gondoltuk, hogy az adatok jelentős részét célszerű az érdeklődő olvasókkal megosztani, nyilvánossá tenni.

Azt reméljük, hogy a kiadvány mind a pénzforgalmi, mind a nem pénzforgalmi szakembert elgondolkodtatja és a saját szakterületükön új, eddig nem megválaszolhatónak tűnő kérdések feltételére inspirálja majd őket. Bár jelen kiadványunk reményeink szerint önállóan is érdekes – leglényegesebb meglátásainkat bemutatjuk a kedves olvasónak –, azonban mellékeljük azon településenként, megyénként összesített adattáblákat, amelyek más kutatók számára lehetővé teszik a téma vizsgálatát. Úgy gondoljuk továbbá, hogy ezen adatok jól felhasználhatóak állami, önkormányzati, banki döntéshozatalok során is.

A kiadványt igyekeztünk úgy megírni, hogy az ne csak a szakmai közösség számára legyen értelmezhető, emiatt néhány fogalmat nem a szakmai/jogi értelmében használunk, azonban az eltéréseket mindenhol jelezzük.

A kiadványban általunk készített térképek a Wikipédián (hu.wikipedia.org) található alaptérkép³ felhasználásával készültek.

¹ Bankközi Klíring Rendszer, amelybe a bankok az ügyfeleik által a többi bank ügyfele számára küldött megbízásokat továbbítja. Az üzeneteket a BKR többféle szempontból ellenőrzi és ha nem talál hibát, akkor azt a címzett ügyfél bankjának átadja.

² Az adatok személytelenítettek, vagyis a számlatulajdonos nem azonosítható be azokból, kizárólag a számlavezető fiók.

³ http://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Hungary_map_modern_with_counties.png.

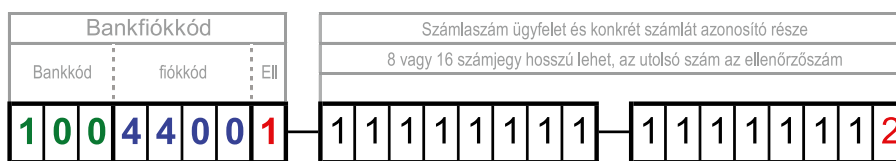
2. Módszertan, feltételezések, torzítások

A hazai számlaszám-rendszer kialakítása során elsődleges szempont volt a tévesen megadott megbízások arányának radikális csökkentése. Mivel 1994 előtt nem létezett automatizált elszámolóház, a bankok közötti megbízásokat papír formában az MNB kapta meg és könyvelte. Ebben az időszakban a tévesen megadott megbízások száma jelentős volt, az összeg vizszaszerzése pedig nehézkes. Ezért az 1994-ben kialakított és ma is használt számlaszámrendszerben a számlaszámok ellenőrző kódokat tartalmaznak, amelyek biztosítják, hogy egy-egy számjegy elírása esetén azt már a fizetést kezdeményező fél bankja⁴ képes legyen felismerni, így a kialakított rendszer nagymértékben véd az elírásból adódó téves utalások ellen. Hasonló megfontolásból került kialakításra a bankfiókok 8 számjegyű kódjait tartalmazó „Hitelesítő tábla” adatbázis. A táblában nem szereplő bankfiókokról és -fiókokra (pl. megszűnt fióknál vezetett számlára) érkező tranzakciókat az elszámolóház visszautasítja, így a téves átutalások száma tovább csökkenthető. A Hitelesítő táblát az MNB vezeti, és havonta frissíti az abban bekövetkezett változásokat a bankok bejelentései alapján.

A Hitelesítő tábla az automatizált elszámolásforgalmi rendszerek számára fontos információkon kívül tartalmazza a bankfiókok címzeit is. Ennek célja, hogy a kötelezően papír alapú melléklettel rendelkező megbízások (pl. váltó) irányítását elősegítse. A számlaszámok elején található fiókazonosító kódok alapján a hitelesítő táblát felhasználva tehát azonosítható, hogy az átutalás mely településről mely településre történt, anélkül, hogy tudnunk kellene, ténylegesen ki utalt kinek.

1. ábra

A bankszámlaszám felépítése

A Hitelesítő tábla pusztán címeket tartalmaz, ezért a település beazonosítását, valamint hogy az adott település mely megyébe tartozik, a Magyar Posta Zrt. irányítószám-jegyzéke alapján állapítottuk meg, amely táblázatban az egyes irányítószámok mellett a megye azonosítója (rövid neve) is szerepel.

Bár a kiadványunkban lévő információk tényadatokon alapulnak, fontos tudni, hogy léteznek bizonyos hatások, amelyeket az adatok értelmezésekor semmiképpen nem lehet figyelmen kívül hagyni, mert téves következtetések levonását okozhatják. Ezek a lehetséges torzítások a következők:

a) **Állami újraelosztás.** Az adófizetéseket és az állami nagy kifizetéseket (pl. nyugdíj) hiba lenne a térképen szerepeltetni, ezért az ilyen jellegű átutalásokat a területi elemzésekből kiszűrtük (lásd: településhez nem köthető bankfiókok). Pusztán a fiókkódok alapján ugyanis egy győri vállalkozás Budapestre fizeti be az adót, egy szegedi nyugdíjas pedig onnan kapja a járandóságát. Az állam ugyanakkor nem köthető egy településhez még akkor sem, ha az országos állami szervek székhelye Budapest. Ezért a Magyar Államkincstár központi fiókjait érintő összes tranzakciót a területi elemzésből teljesen kiszűrtük. Nem szűrtük ki ugyanakkor a MÁK területi fiókjainak forgalmát, amelyek a regionális vagy lokális állami szervek gazdálkodási jellegű forgalmát tartalmazzák. Azonban az egyes fizetési módok ismertetésénél a területi információt nem tartalmazó csoportosítások (pl. időbeli eloszlás, értéksávonkénti bontás, jogcím) minden tranzakciót – így az államot érintőeket is – tartalmaznak.

b) **Településhez nem köthető bankfiókok.** Néhány bank csak egyetlen fiókot jelentett be a hitelesítő táblába, noha számos településen találhatóak fiókjai. Ez módjában áll és nem szabályellenes, amely miatt azonban a fenti logika alapján minden őket érintő tranzakció budapestinek számítana, ami jelentősen torzítaná a képet. Ezen túlmenően bizonyos

⁴ E kiadványban „bank” alatt az összes pénzforgalmi szolgáltatásra, számlavezetésre jogosult hitelintézetet értjük, tehát ideértjük a takarékszövetkezeteket és a hitel-szövetkezeteket is.

bankoknak vannak településhez nem köthető fiókjai (pl. „AAA bank Hitelkártya fiók”, „BBB bank Központi deviza fiók”). Ezen fiókokat érintő tranzakciókat az elemzésből kiszűrtük.

Az egyik bank a közelmúltban összes fiókjának a címét budapestire változtatta, esetükben a változtatás előtti fiókcímeket vettük alapul.

- c) **Vonzáskörzet hatása.** Mivel gyakori, hogy a nagyobb városokba sokan járnak be dolgozni a környező településekről, ezért valószínű, hogy számos kisebb településen lakó magánszemély, vagy oda bejegyzett vállalat a közeli városban lévő bankfiókban vezeti a számláját (hiszen napközben könnyebb ott ügyet intézni). Ebből kifolyólag a nagyobb városok bemutatott forgalma a valóságosnál nagyobb lehet, míg a környező településeké a valóságosnál kisebb lehet. *Ezt a hatást nem tudjuk kiszűrni vagy akár megbecsülni*, ezért a nagyvárosok adatait mindenképpen célszerű a közvetlen vonzáskörzetükkel együtt értelmezni. Ugyanez vonatkozik olyan településekre, amelyen van bankfiók, miközben a környező települése(ke)n nincs.
- d) **Kistelepülés belső forgalmánál jelentkező probléma.** A kiadványban kitérünk a településen belüli forgalomra. Amennyiben a település népessége kicsi, úgy feltehetően kevés bankfiók található benne, vagyis annak a valószínűsége, hogy a partner ugyanabban a fiókban vezeti a számláját, magasabb. Mivel ezen tranzakciók a BKR-ben nem jelennek meg, ennek az a következménye, hogy jelen dokumentum szempontjából az intra forgalom arányának megbízhatósága a településmérettel arányosan változhat (vagyis nagyvárosban „nagyjából” korrekt és a nagyváros „javára” torzít, kis lakosságú településen a település „kárára” torzít).
- e) **Önálló irányítószámmal nem rendelkező települések.** Hazánkban számos településnek nincs önálló irányítószáma, viszont a bankfiókokat egyértelműen csak az alapján tudtuk településhez rendelni. Ezért a térképeink szempontjából mindössze 2457 önálló települést tüntetünk fel, amelyek azonban a többi, elkülönülő irányítószámmal nem rendelkező település adatait is tartalmazzák.
- f) **A pénzforgalom nem korlátozódik a BKR-re.** Jelen kiadvány nem tartalmazza a készpénzes, bankkártyás műveleteket, a postai műveleteket, továbbá az azonos bankon belüli tranzakciókat. Így bár a közölt adatok pontosak, azok nem a teljes pénzforgalomra vonatkoznak. Mindazonáltal, mivel a BKR a teljes pénzforgalom igen meghatározó részét képviseli, úgy gondoljuk, hogy az adatokból levont következtetések relevánsnak tekinthetők.

3. A hazai pénzforgalmi infrastruktúra földrajzi térképe

Bár a „pénzforgalom” elnevezés már önmagában is egyfajta mozgást fogalmaz meg, az elemzés során mind a statikus elemeket (infrastruktúra), mind az ezen elemek közötti kapcsolatot vizsgálhatjuk. Ezért az elemzés mind a települések bankfiókokkal, ATM⁵-ekkel és POS-terminálokkal való ellátottságára, mind a települések közötti pénzforgalomra kitér.

Az elemzés során a szövetkezeti hitelintézetek és a bankok között nem tettünk különbséget⁶, tekintettel arra, hogy mindkettőnél elérhetőek a modern pénzforgalmi szolgáltatások (bankkártya, telebank, internetbank), és pénzforgalmi szempontból mindkettőnek ugyanazon törvényekben, rendeletekben megfogalmazott követelménynek kell megfelelnie. Ennek megfelelően jelen kiadványban egységesen a „bankfiók” kifejezést használjuk mind a szövetkezeti hitelintézeti, mind a banki fiókokra.

Az elemzés alapjául a 2008. szeptember–októberi BKR-forgalom szolgál, ennek megfelelően, ha másként nem jelezzük, a forgalmi adatok erre az időszakra vonatkoznak.

3.1. ORSZÁGOS TÉRKÉP A PÉNZFORGALMI INFRASTRUKTÚRÁRÓL

Egy ország pénzforgalmának fejlettségét alapvetően meghatározza az, hogy az ügyfelek a szolgáltatásokhoz mennyire könnyen képesek hozzájutni. Nem lehet reálisan elvárni egy ügyféltől, hogy legyen bankszámlája, ha a lakóhelyén nincs készpénzfelvételi lehetőség, a boltokban pedig, ahol vásárolni szokott, nem lehet bankkártyával fizetni.

Emiatt elsőként azt vizsgáljuk, hogy egy-egy ügyfélnek, a lakóhelyétől függően milyen lehetőségei vannak a pénzforgalmi szolgáltatások igénybevételére. Ennek során a bankfiókok, az ATM-ek és a POS-terminálok elhelyezkedését fogjuk bemutatni.

A POS-terminálok azonban használhatóság szempontjából két nagy csoportra bonthatóak: egy részük kereskedőknél van elhelyezve, és eredeti céljának megfelelően vásárlásra használhatóak. Más részük bank- vagy postafiókban található, és készpénzfelvételre lehet őket használni. A két típust természetesen különválasztva kezeljük.

3.1.1. Bankfiókok

A bankfiók a 15-20 évvel ezelőtti papír alapú korszakban gyakorlatilag egyet jelentett a pénzforgalmi infrastruktúrával. Bár a helyzet a számlához „távrolról hozzáférést biztosító” eszközök (bankkártya, internetbank, telebank) elterjedésével jelentősen változott, a bankfiók még a mai napig is a pénzügyi infrastruktúra egyik legfontosabb része, hiszen a felmérések szerint az ügyfelek számára a bankfiók könnyű elérhetősége a bankválasztás nagyon fontos szempontja, így a bankok közötti versenyt is alapvetően meghatározó tényező. Mivel a verseny szempontjából számít az, hogy az ügyfél hány bank közül választhat, ezért nem kizárólag azt vizsgáltuk, hogy az egyes településeken van-e bankfiók, hanem azt is, hogy hány darab.

3.1.1.1. A bankfiókok száma nemzetközi összehasonlításban

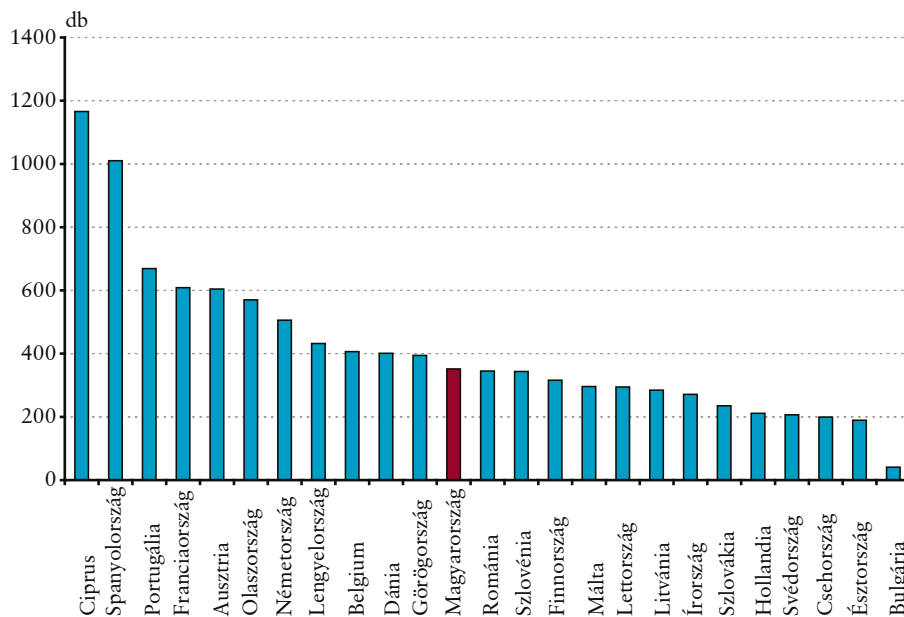
Hazánk egyes megyéi, települései összehasonlítása mellett érdekes lehet az is, hogy Magyarország a többi uniós tagállamhoz viszonyítva hol helyezkedik el. Sajnos az összehasonlítás azért nagyon nehéz, mert a pénzforgalmi szolgáltatások országról országra jelentős változatosságot mutatnak: vannak például országok, ahol a helyi posta számlát vezet, és tekintélyes pénzforgalmat bonyolít le (a pénzforgalmi tranzakciók jelentős részét hazánkban is a postai készpénz-átutalási megbízás adja). Emiatt nem szabad a lista végén található országokat elmaradottabbnak tekinteni, hiszen az is lehetséges, hogy

⁵ Automated Teller Machine, magyarul: bankjegykiadó automata, bankautomata.

⁶ Bár a hitelintézeti törvény szerint a „bank” elnevezés védett, a könnyebb érthetőség miatt így fogjuk használni (hasonlóképpen a korábban érvényben lévő jogszabályokhoz, amelyek nem különböztettek bankszámlát és takarékszövetkezeti számlát, hanem egységesen az előbbit használták).

2. ábra

1 millió lakosra jutó, pénzügyi szolgáltatást nyújtó bankfiókok száma az egyes országokban, 2008

Adatforrás: Blue Book (az Európai Központi Bank – EKB kiadványa).

a pénzforgalmi szolgáltatások egy részét ott nem a bankok nyújtják, illetve mint később látni fogjuk, a fiókhálózatot a települések száma, nagysága is nagymértékben befolyásolja.

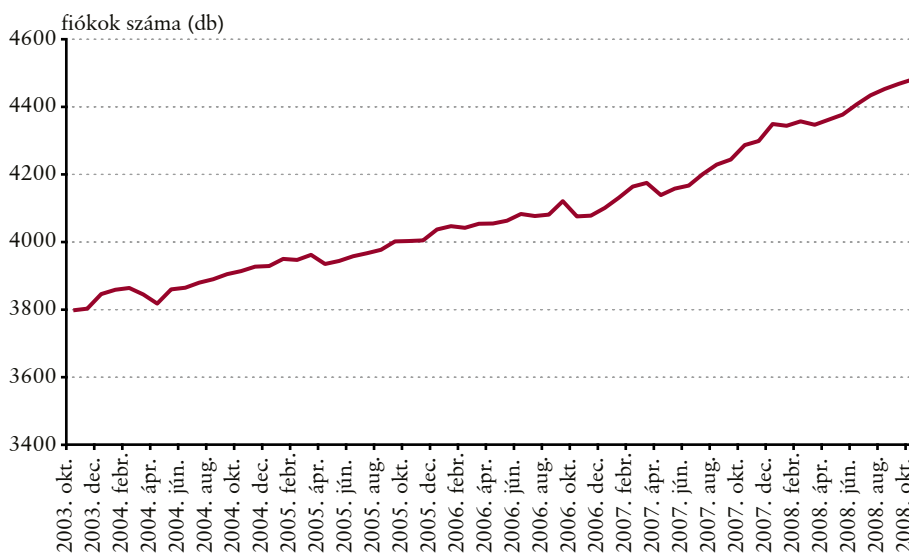
A táblázat alapján hazánk a bankfiókokkal átlagosan ellátott országok közé tartozik az Európai Unión belül, bár a nyugat-európai államok többsége megelőz bennünket e téren.

3.1.1.2. A hazai bankfiókok száma, elhelyezkedése

Hazánkban az elmúlt évtizedben egy igen jelentős bankfióknyitási hullámot tapasztalhattunk, amit az 3. ábra mutat be.

3. ábra

Hitelesítő táblába bejelentett számlavezetési helyek (bankfiókok) alakulása a 2003–2008 években

Adatforrás: MNB (Hitelesítő tábla).

1. táblázat

A hazai települések megoszlása népesség szerint, 2008. január 1.

Lakosok száma	Települések száma	Települések összlakossága
1 millió fölött	1	1 702 297
100e-1m között	8	1 157 636
50e-100e között	11	708 813
10e-50e között	122	2 342 470
5e-10e között	138	960 713
1e-5e között	1134	2 403 607
1e alatt	1738	769 865
Összesen	3152	10 045 401

Adatforrás: KSH.

A 3. ábra a Hitelesítő táblába bejelentett (a pénzforgalomban részt vevő) fiókok („számlavezetési helyek”, a továbbiakban bankfiókok) számát mutatja. Bár a hitelesítő tábla tartalmazza a Kincstár és az MNB fiókjait, továbbá a bankok „virtuális” (banktechnikai-elszámolási okokból bejelentett) fiókjait is, a tényleges, fizikailag létező bankfiókok száma ettől némileg kevesebb, de a növekedés gyakorlatilag szinte kizárólag a tényleges fiókok nyitásából származik. (A pénzügyi válság miatt mára ez a trend már visszafordult, de a visszaesés egyelőre nem jelentős.)

A fiókok számának ilyen mértékű növekedése azért meglepő, mert az MNB statisztikái alapján a megbízások túlnyomó része már valamilyen elektronikus módon (internetbank, officebanking) kerül benyújtásra, a papíron benyújtott tételek aránya 6-8% között ingadozik, vagyis ez alapján a fióknyitásokat elsősorban vélhetően nem pénzforgalmi szempontok motiválják.

Ha áttekintjük a hazai népesség megoszlását, úgy az látszik, hogy az ország lakosságának 60%-a mindössze 142 db, 10 ezer főnél nagyobb lakossal rendelkező település valamelyikén lakik, valamint, hogy a települések több mint fele ezer lakosnál kevesebbel rendelkezik (1. táblázat).

Azt gondolhatnánk, a hitelintézetek számára feltehetően nem gazdaságos a kis lakosságú településeken fiók nyitása, mert a kialakításának és fenntartásának költsége magas. Bár ez általánosságban igaz, és az eredmények alapján is igaznak látszik, ennek ellenére számos kivételt találunk. (Ilyen kivétel például a legkisebb lélekszámú, bankfiókkal rendelkező település, a 239 fő lakosú Ibafa). A kivételek ellenére **a kis lélekszámú települések döntő többségében egyáltalán nincs bankfiók.**

Meglepő eredményt hozott az ezer főre vetített bankfiókok számának összevetése. Az 1000 főre (lakosra) jutó bankfiókok számának listáját falvak, kisvárosok vezetik, az összes bankfiók mintegy negyedét magáénak tudható Budapest mindössze a 1227. helyen szerepel. Általánosságban az „1000 főre jutó...” típusú mutató képes összehasonlítható módon bemutatni valamely dolognak a relatív elterjedtségét, vagy az adott régió, település fejlettségét, de sajnos ezen mutató önmagában való használatával ebben az esetben téves következtetésekre jutnánk, hiszen egy nagyobb településen lakó jellemzően több konkurens bank között válogathat, miközben a kis lélekszámú településen jellemzően csak egyetlen bankfiók található. Ezért jelen esetben a relatív fejlettség megítélésére nem tartjuk teljesen alkalmasnak a mutatót, noha például feltehetően jól jelzi azt, hogy a fiókkal rendelkező kis lélekszámú településen valószínűleg kevesebb az ügyfelek számára a várakozási idő.

2. táblázat**Az 1000 főre jutó bankfiók alapján első 10 település, 2008. október**

Név (zárójelben a megye)	Lakosság	Fiók db	1000 főre jutó bankfiók ↓
Erzsébet (Baranya)	332	2	6,02
Kétbodony (Nógrád)	477	2	4,19
Ibafa (Baranya)	239	1	4,18
Árpás (Győr-Moson-Sopron)	249	1	4,02
Tarnaszentmária (Heves)	255	1	3,92
Porrog (Somogy)	258	1	3,88
Szilsárkány (Győr-Moson-Sopron)	662	2	3,02
Lipót (Győr-Moson-Sopron)	678	2	2,95
Szentbalázs (Somogy)	340	1	2,94
Kárász (Baranya)	343	1	2,92

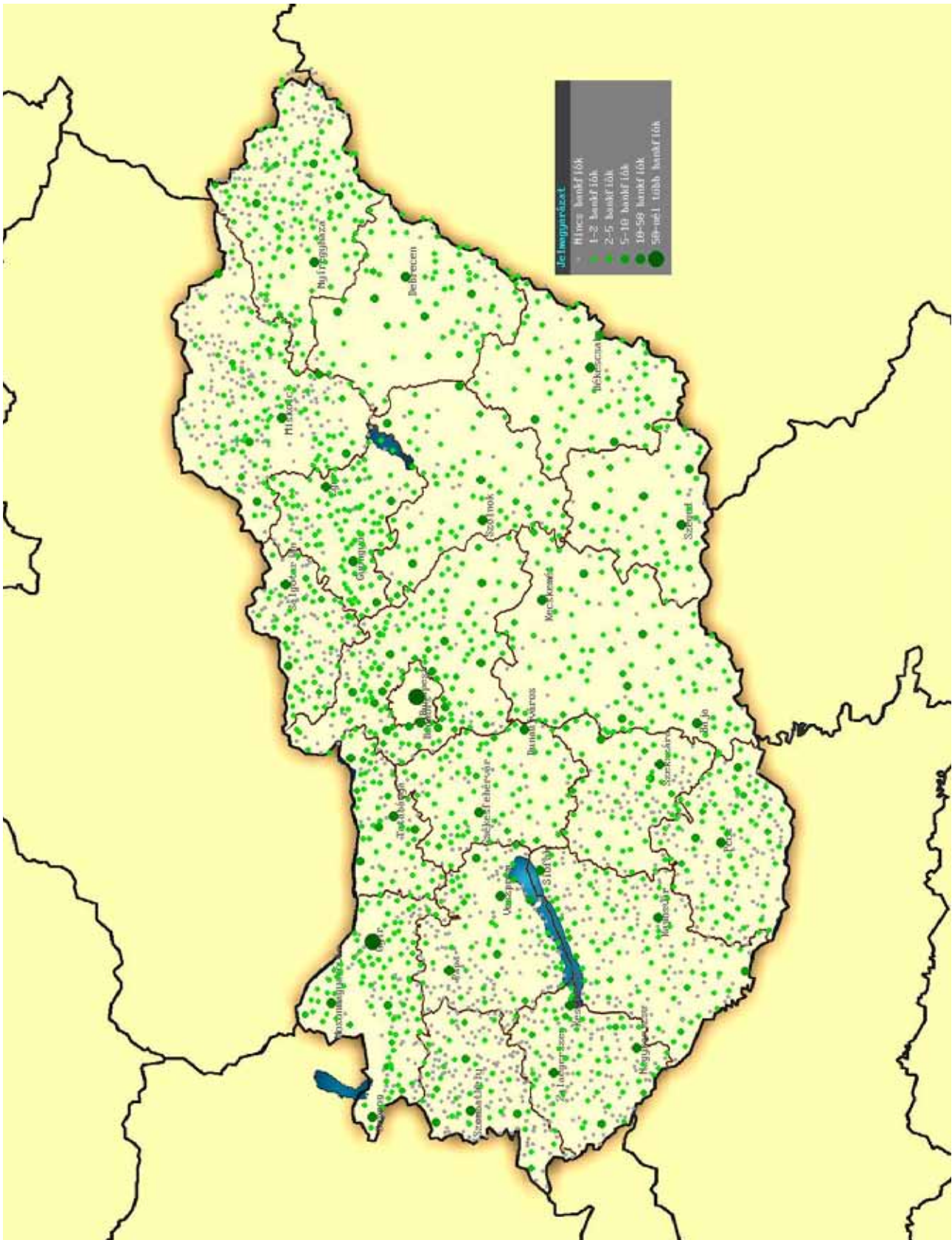
Adatforrás: KSH (népesség), MNB (fiókadatok).

Megjegyzés: A bankfiókadatok esetében az ugyanazon cím alá tartozó fiókokat egynek vettük. Tekintettel arra, hogy a fióknyilvántartásban több, mint 4400 rekord szerepel, nem tudtuk ellenőrizni azt, hogy akadnak-e minimális eltéréssel ugyanazon címet jelölő cím-adatok (pl. „Kossuth utca 1.” helyett „Kossuth u. 1.”).

Természetesen a teljes lista a kiadványunk mellékletét képezi, az érdeklődők „7.1.1. Pénzforgalmi infrastruktúra adatok” pontban hivatkozott táblázatban kereshetik meg az őket érdeklő települések adatait, és hasonlíthatják össze más településekével. A következő oldalakon található térképek a bankfiókok abszolút és népességhez viszonyított eloszlását mutatják be.

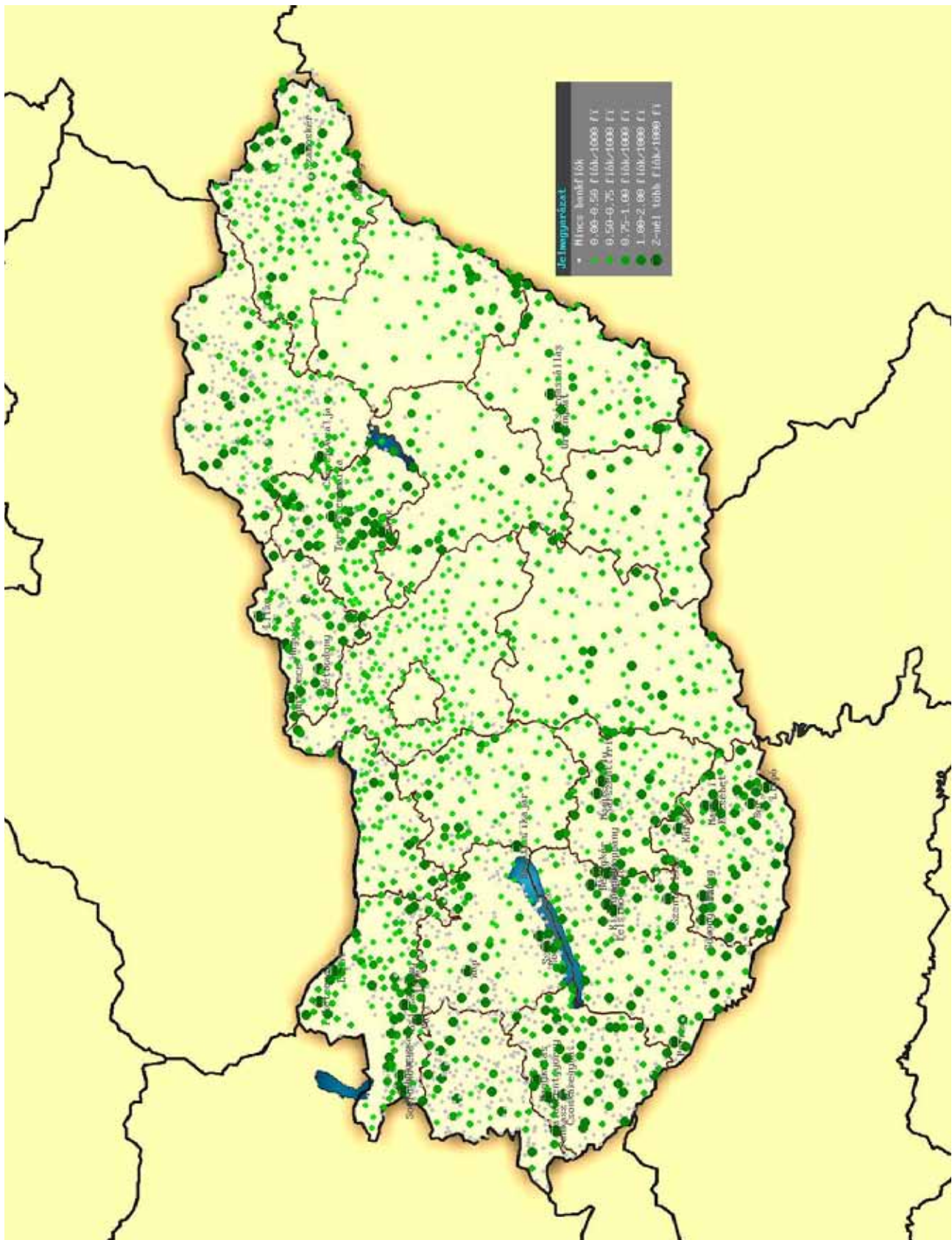
1. térkép

Bankfiókok száma az egyes településeken, 2008. október

2. térkép

Bankfiókok lakossághoz viszonyított száma az egyes településeken, 2008. október

3. táblázat

Az egyes megyék bankfiókkal való ellátottsága, 2008. október

Megye	Települések száma	A megye teljes lakossága	Bankfiók nélküli települések száma	Bankfiók nélküli települések lakossága	Ezen lakosság aránya% ↑	Legközelebbi bankfiók átlagos távolsága (km)
Budapest	1	1 702 297				
Hajdú-Bihar	81	543 434	18	13 155	2,42	3,54
Békés	75	376 657	12	10 368	2,75	3,62
Jász-Nagykun-Szolnok	79	400 127	13	12 820	3,2	3,4
Csongrád	60	424 139	16	16 341	3,85	3,26
Heves	116	314 464	22	13 379	4,25	2,44
Bács-Kiskun	118	544 042	19	23 571	4,33	2,41
Pest	187	1 191 739	53	81 682	6,85	1,81
Fejér	107	429 707	33	33 288	7,75	2,36
Komárom	75	312 312	26	24 873	7,96	2,09
Baranya	147	360 849	79	39 645	10,99	5,28
Győr-Moson-Sopron	157	437 634	77	52 220	11,93	3,34
Tolna	103	236 310	50	28 732	12,16	4,89
Szabolcs-Szatmár-Bereg	221	569 619	112	92 247	16,19	2,89
Zala	143	270 118	89	52 383	19,39	4,91
Borsod-Abaúj-Zemplén	276	690 927	175	138 253	20,01	3,44
Somogy	187	309 742	115	67 614	21,83	4,72
Nógrád	114	203 927	64	46 451	22,78	3,27
Veszprém	183	358 140	132	90 652	25,31	4,23
Vas	170	253 079	134	65 614	25,93	6,59
Önálló irányítószámmal nem rendelkező települések	717	386 256				
Magyarország összesen:	3 174	10 045 401	1150	850 905	8,47%	3,69

Adatforrás: KSH (népesség), MNB (fiók adatok).

„Szemrevételezéssel” az állapítható meg a térkép alapján, hogy a Dunántúlon Vas, Zala és Somogy megyében, Észak-Magyarországon pedig Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében található arányaiban a legtöbb olyan település, amelyen nincs bankfiók, miközben az Alföldön nagyon ritka az olyan település, ahol ne lenne bankfiók. Természetesen csak a bankok, takarékszövetkezetek tudnák azt pontosan megmondani, hogy ennek mi az oka, a térkép alapján úgy tűnik, hogy ezek a megyék sok kis lélekszámú településsel rendelkeznek, míg az alföldi megyékben a települések száma kevesebb, így átlagosan egy-egy település népessége magasabb. Mindezeket a 3. táblázat számszerűsítve mutatja be

Hazánkban 1150 településen (vagyis az összes 36%-ában) nincs bankfiók, ezen településeken 851 ezer fő él (a teljes népesség 8,5%-a). Ennek oka feltehetően az lehet, hogy ezek a települések kis lélekszámúak, emiatt a bankfiók üzemeltetése nem lenne gazdaságos.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a bankfiók nélküli településeken élők számára átlagosan milyen messze található a legközelebbi saját megyebeli bankfiók (a táblázatban lakossággal súlyozott átlag szerepel), és arra is, hogy az ebből a szempontból legrosszabb helyzetű településtől milyen messze található. Az értékek meghatározásánál a települések földrajzi koordinátái alapján légvonalbeli távolságot számítottuk ki, vagyis közúton közlekedve a mért érték ennél biztosan több – különösen igaz lehet ez a hegyvidéki településekre.

A nyilvántartások alapján **egy bankfiókkal nem rendelkező településen élőknek – légvonalban – átlagosan 3,7 km-t kell megtennie ahhoz, hogy eljusson a legközelebbi bankfiókhoz.** Ez az érték természetesen nem mindenhol igaz, az ebből a szempontból leghátrányosabb helyzetű honfitársainknak (légvonalban) 16 km-t kell utazniuk a legközelebbi bankfiókiig.

Bár ezen távolságok egy városban sem szokatlanok, de a kisebb településeken jellemzően nem elérhető a városihoz hasonló színvonalú tömegközlekedés.

Ez természetesen a bankok közötti versenyt is érinti, hiszen az ügyfelek számára a bankfiók közelsége az egyik legfontosabb szempontja a bankválasztásnak⁷. Ez egyébként a járulékos költségek relatív nagysága miatt (utazás költsége és ideje) mindenképpen racionálisnak tekinthető, hiszen ezek a költségek egy lakossági ügyfél esetén összemérhetőek a banki költségekkel. Meg kell itt jegyezni ugyanakkor, hogy a pénzforgalom lebonyolításához ma már nincs feltétlenül szükség egy bankfiók meglátogatására.

A nagyobb lefedettséghez másik alternatívának a Posta erőteljesebb szerepvállalását tartjuk lehetségesnek, hiszen a Posta számos olyan településen is jelen van, ahol a bankok, de még takarékszövetkezetek sem. Bár a Posta jelenleg is értékesít bizonyos banki és biztosítói termékeket, a postafiókok által nyújtott pénzügyi és pénzforgalmi szolgáltatások palettája szűkebb egy bankfiókénál.

A bankfiókok eloszlása Budapesten sem egyenletes. A bankok központjai alapvetően az V. kerületben, ezen túlmenően a VI. és XIII. kerületekben helyezkednek el, amely a 4. táblázatból is jól látszik.

4. táblázat

Az egyes budapesti kerületek bankfiókkal való ellátottsága

Kerület	Népesség	Bankfiókok száma	1000 főre jutó bankfiókok száma
Budapest V. ker.	27 023	74	2,7
Budapest VI. ker.	41 784	31	0,7
Budapest XIII. ker.	111 681	50	0,4
Budapest I. ker.	24 665	11	0,4
Budapest VIII. ker.	81 447	32	0,4
Budapest IX. ker.	60 892	23	0,4
Budapest XXIII. ker.	20 463	7	0,3
Budapest II. ker.	88 187	29	0,3
Budapest VII. ker.	62 034	20	0,3
Budapest XII. ker.	56 257	17	0,3
Budapest III. ker.	123 737	32	0,3
Budapest XI. ker.	137 426	30	0,2
Budapest XIV. ker.	118 435	22	0,2
Budapest XXII. ker.	50 468	9	0,2
Budapest XX. ker.	63 315	11	0,2
Budapest XVIII. ker.	93 239	15	0,2
Budapest IV. ker.	98 381	13	0,1
Budapest XVI. ker.	68 298	9	0,1
Budapest XX. ker.	78 484	10	0,1
Budapest XV. ker.	80 533	10	0,1
Budapest XVII. ker.	77 775	9	0,1
Budapest XIX. ker.	61 453	7	0,1
Budapest XXI. ker.	76 320	8	0,1

⁷ A GVH megbízásából 2006-ban elvégzett, bankváltással foglalkozó felmérés alapján.

A többi kerület bankfiókkal való ellátottsága az ország többi településéhez viszonyítva kifejezetten rossznak mondható. Bár Budapest belvárosában nem laknak sokan, sok munkahely található ott és az ügyfelek számára praktikus lehet, hogy a munkahelyük környékén intézik az ügyeiket (mert napközben könnyen elérhető számukra). Mindazonáltal a táblázat második felében található kerületekben még bőven van tere a bankfiókok számának növelésére.

3.1.2. ATM-lefedettség

Mivel a készpénznélküli fizetési módok forgalma Nyugat-Európában jóval nagyobb (lásd az 5.1. pontot), mint nálunk, feltehetően hazánkban a készpénzt arányaiban többet használjuk fizetésre. A készpénz elsődleges forrásai a lakosság és a vállalatok számára a bankfiókok, az ATM-ek, illetve a Posta. A Magyar Posta Zrt. egyrészt a kifizetési utalványokban szereplő összegeket viszi házhoz azok jogosultjainak (pl. gyesen lévő kismamák, nyugdíjasok stb.), másrészt fiókjainak többségében POS-terminál segítségével is lehet készpénzt felvenni.

Mivel azonban jelen tanulmány elsősorban pénzforgalommal (két bankszámla közötti pénzmozgással) kíván foglalkozni, ezért csak a két terület határának számító ATM-ek kérdését érintjük. Ez azért is fontos, mert a banki ügyfelek egy része a járandóságát a számlára érkezést követően ATM-ből (teljes összegben) felveszi. Magyarországon a Bankszövetség rendelkezésünkre bocsátott adatai szerint 3692 db ATM működik.

Az ATM-ek elhelyezkedése szemmel láthatóan (lásd a következő oldalakon található térképeket) koncentráltabb, mint a bankfiókoké, jóval kevesebb településen van csak ATM. Az adatok alapján 29 olyan település van, ahol nincs bankfiók, de van ATM (ebből 5 településen kettő is), ugyanakkor 794 olyan település van, ahol van bankfiók, de nincs ATM.

5. táblázat

Az egyes megyék ATM-mel való ellátottsága, 2008

Megye	Települések száma	Lakosság	ATM-ek száma	1000 főre jutó ↓
Heves	116	314 464	196	0,62
Budapest	1	1 702 297	1017	0,60
Győr-Moson-Sopron	157	437 634	252	0,58
Tolna	103	236 310	135	0,57
Zala	143	270 118	152	0,56
Nógrád	114	203 927	113	0,55
Somogy	187	309 742	165	0,53
Baranya	147	360 849	175	0,48
Veszprém	183	358 140	171	0,48
Komárom	75	312 312	147	0,47
Bács-Kiskun	118	544 042	238	0,44
Békés	75	376 657	157	0,42
Vas	170	253 079	106	0,42
Szabolcs-Szatmár-Bereg	221	569 619	225	0,40
Jász-Nagykun-Szolnok	79	400 127	157	0,39
Fejér	107	429 707	165	0,38
Csongrád	60	424 139	155	0,37
Borsod-Abaúj-Zemplén	276	690 927	237	0,34
Hajdú-Bihar	81	543 434	185	0,34
Pest	187	1 191 739	333	0,28

Adatforrás: Bankszövetség (ATM adatok), KSH (népesség).

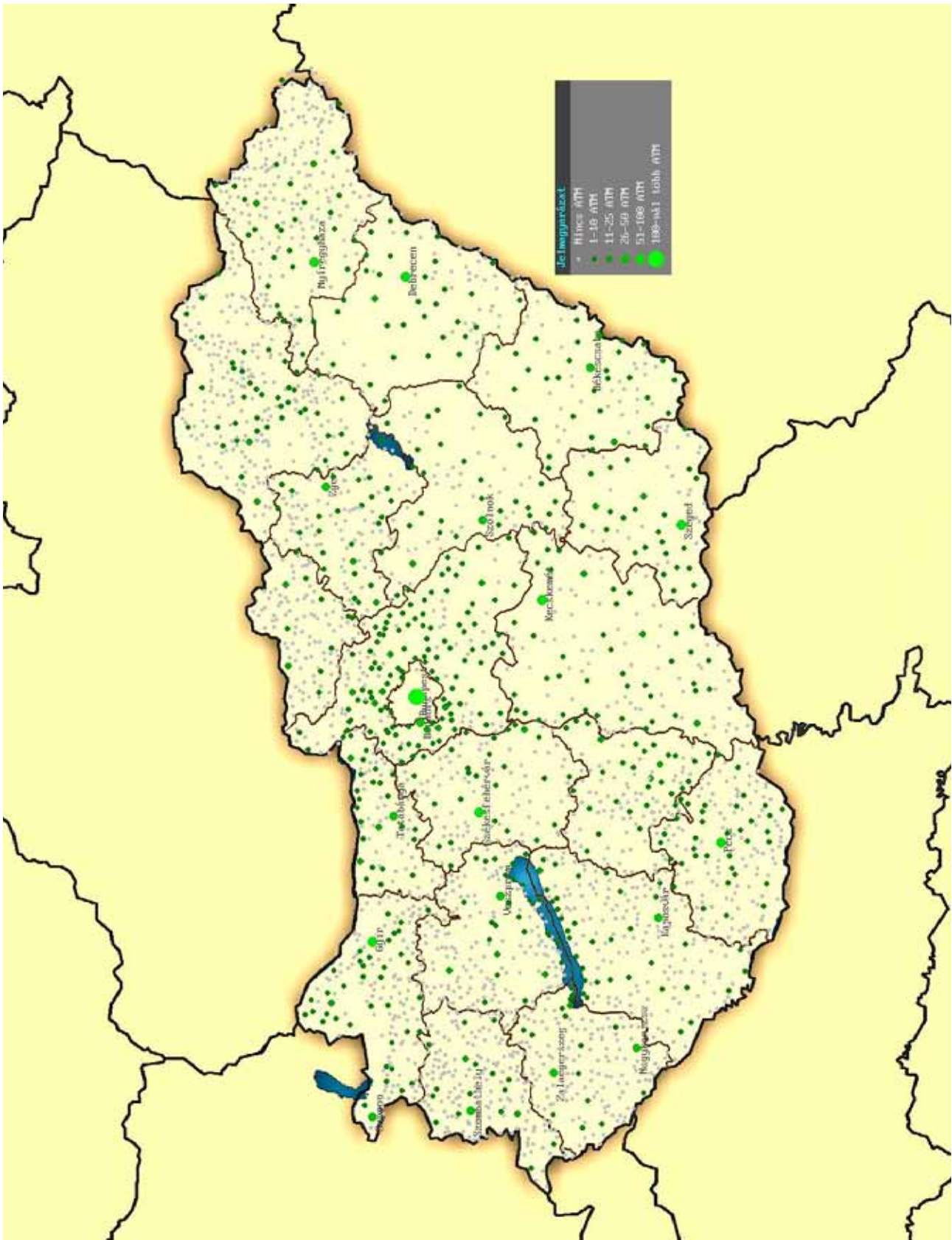
A táblázatot és a térképeket összevetve érdekes kép bontakozik ki: a bankok az ATM-eket jellemzően a nagyobb városokba telepítik, így megyei szinten akár jó átlag (1000 főre jutó ATM) is kialakulhat. Erre jó példa Zala megye, ahol a települések többségében nincs ATM, de az 1000 főre jutó mutató szerinti listán az ötödik legjobb megye, csak minimális elmaradásban az első négy „helyezettől”. Ez a jelenlegi infrastruktúrát tekintve tehát nehezíti a kisebb településeken élők esetében a különböző állami járandóságok (nyugdíj, gyes, munkanélküli-segély) bankszámlára terelését, mert az érintettek jelentős része a (főként postai) készpénzfelvétel lehetősége kivételével a banki szolgáltatásokat nem tudná igénybe venni.

A készpénznek van egy természetes körforgása a lakosság és a vállalatok között, amely a készpénzigény egy részét biztosítani tudja. Azon településeken, ahol a fekete-, illetve szürkegazdaság arányaiban nagyobb szerepet játszik, és így a készpénzes tranzakciók felé tereli a gazdasági szereplők pénzforgalmát, ott ez a hatás annak a nagyobb készpénzhasználata miatt természetesen erősebben jelentkezik.

Az érdeklődők „7.1.1. Pénzforgalmi infrastruktúra adatok” pontban hivatkozott táblázatban kereshetik meg az őket érdeklő települések ATM-mel való abszolút és relatív ellátottságára vonatkozó adatokat, és hasonlíthatják össze más településekével.

3. térkép

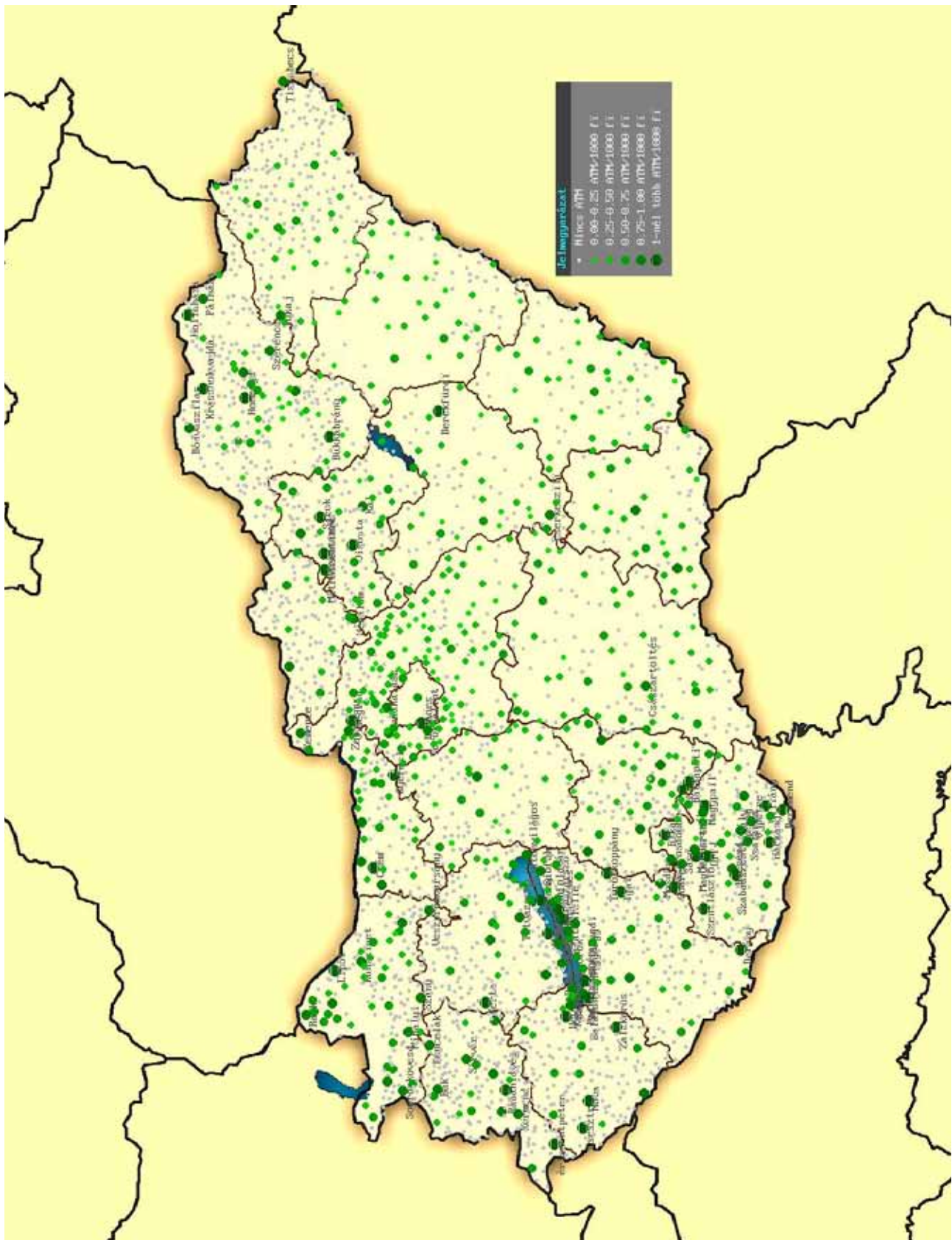
Magyarország ATM-mel való ellátottsága, 2008

Adatforrás: Bankszövetség.

4. térkép

Magyarország ATM-mel való ellátottsága a népesség arányában, 2008

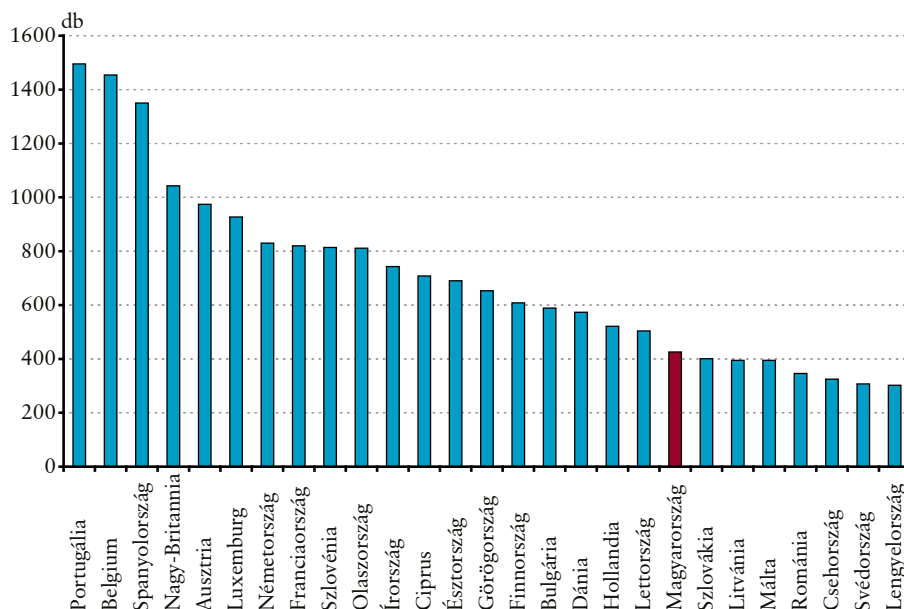
Adatforrás: Bankszövetség.

3.1.3. Az ATM-ek száma nemzetközi összehasonlításban

Az ATM-ek elterjedtségéről szintén rendelkezésre áll nemzetközi statisztika, ami alapján hazánk összehasonlítható más országokkal.

4. ábra

1 millió lakosra jutó ATM-ek száma az egyes országokban, 2007

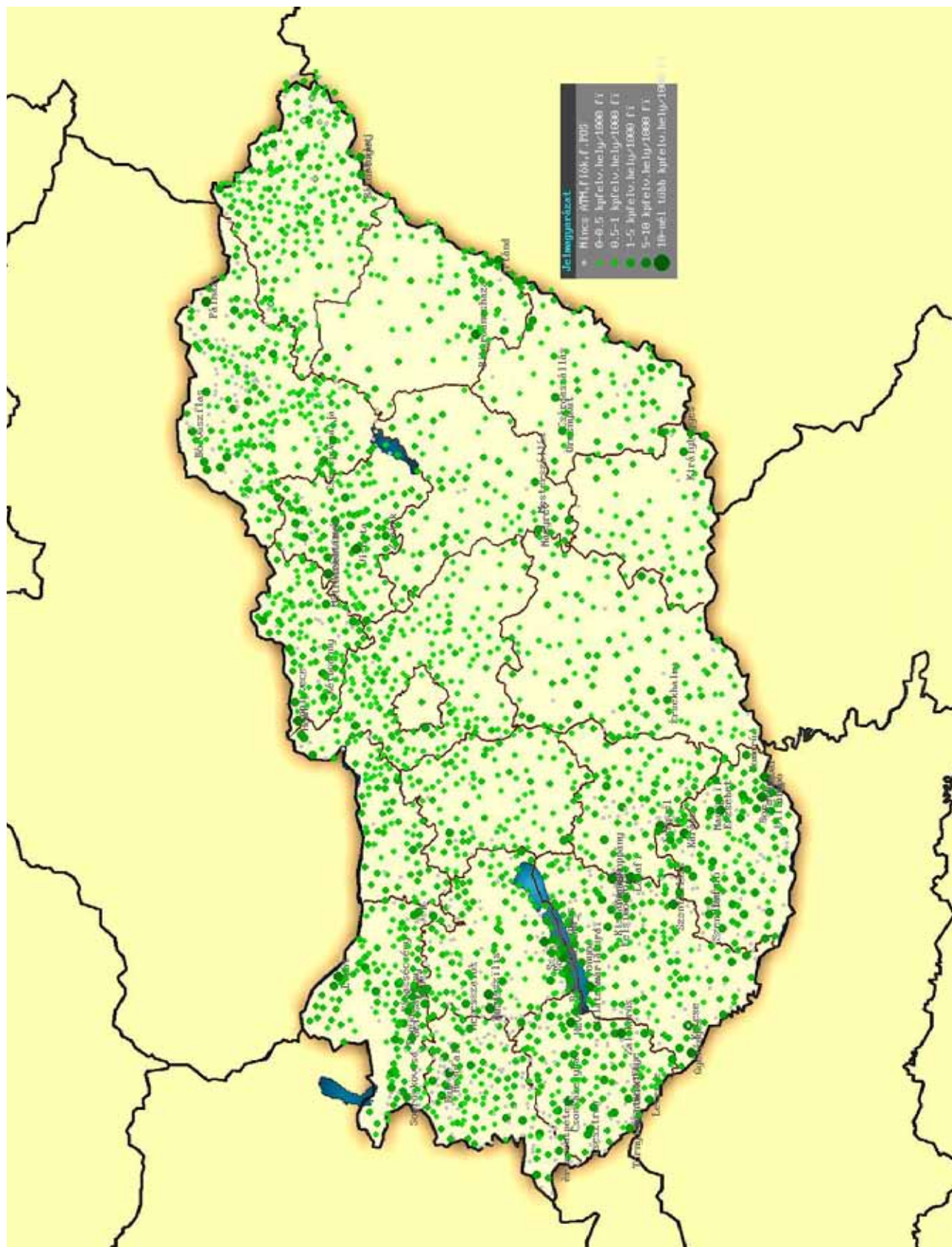
Adatforrás: Blue Book (EKB-kiadvány), Red Book (BIS-kiadvány).

ATM-ellátottságban a többi kelet-közép-európai országhoz hasonlóan a nyugat-európai országok többségéhez képest jelentősen el vagyunk maradva. Mivel azonban az általános vélekedés szerint a készpénzmentes fizetési módok használata társadalmi szempontból optimális megoldás, nem ítéltető meg egyértelműen, hogy ezt a lemaradást a későbbiekben mennyivel célszerű az ATM-ek számának növelésével csökkenteni. Hiszen Dánia és Hollandia az éllovasokhoz képest szintén hasonló mértékben lemaradva, csak kismértékben előzi meg hazánkat e mutató terén és készpénz nélküli fizetések terén modernnek tekinthető Svédországban pedig még nálunk is alacsonyabb e mutató értéke.

Másrésről nálunk a POS-terminállal ellátott postafiókokban (vagy akár a mobil posták egy részén) is lehet készpénzt felvenni, így ezek (nyitvatartási időben) korlátozottan ugyan, de képesek helyettesíteni az ATM-eket. A következő oldalon található térképen – amely egyaránt tartalmazza a bankfiókokat, az ATM-eket, valamint a bankfiókokban és postafiókokban található, készpénzfelvételre használható POS-terminálokat is – jól látható, hogy a legtöbb településen van lehetőség készpénzfelvételre.

5. térkép

Készpénzfelvételi helyek (ATM-ek és postai POS-terminálok) Magyarországon

Adatforrás: MNB eseti adatgyűjtés (az érintett kereskedelmi bankoktól).

3.1.4. Kereskedői (vásárlást lehetővé tevő) POS-terminálok

A POS-terminálokra vonatkozóan a bankkártya-elfogadásban érintett kereskedelmi bankoktól, valamint a Magyar Posta Zrt.-től kértünk adatszolgáltatást. Az adatok alapján a POS-terminálok elhelyezkedése még az ATM-ekénél is koncentráltabb, Budapesten és a megyeszékhelyeken kívül a Budapestet, illetve a Balatont övező településeken találhatunk belőle többet. A népességarányt tekintve jellemzően az üdülővárosok, -falvak a listavezetők (Szántód, Hévíz, Tihany), náluk az átlagos érték sokszorosát teszi ki az egy főre jutó POS-terminálok száma.

A megyék között jelentős különbségek tapasztalhatóak, ha Budapestet nem is nézzük, a legjobban és a legkevésbé ellátott két-két megye között több mint kétszeres a különbség az ezer főre jutó értékekben.

Az érdeklődők „7.1.1. Pénzforgalmi infrastruktúra adatok” pontban hivatkozott táblázatban kereshetik meg az őket érdeklő települések kereskedői POS-terminállal való abszolút és relatív ellátottságára vonatkozó adatokat, és hasonlíthatják össze más településekével.

Az ATM-ekkel ellentétben Budapesten rendelkezésre áll a kereskedői POS-ek száma kerületenkénti bontásban, amelyet a 7. táblázat mutat be.

A POS-terminálok eloszlásánál Budapesten belül is jól megfigyelhető az arányaiban jelentős különbség az egyes kerületek között: hiába mondható POS-szel átlagban jól ellátott településnek Budapest, a listavezető és az utolsó kerület között népességarányosan több, mint 17-szeres különbség figyelhető meg. A táblázatból az látszik hogy a turisták által jobban látogatott városrészekbe a lakosság arányában jóval több POS került telepítésre. Ezen túlmenően azon kerületekben található az átlagosnál több POS, ahol nagyobb bevásárlóközpont (nagyobb áruház, hipermarket vagy „pláza”) található.

6. táblázat

Az egyes megyék kereskedői POS-terminállal való ellátottsága, 2009. év közepe

Megye	Települések száma	Lakosság	POS-terminálok száma	1000 főre jutó POS ↓
Budapest	1	1 702 297	15 508	9,11
Zala	143	270 118	1 629	6,03
Veszprém	183	358 140	2 024	5,65
Győr-Moson-Sopron	157	437 634	2 368	5,41
Baranya	147	360 849	1 856	5,14
Csongrád	60	424 139	1 965	4,63
Pest	187	1 191 739	5 448	4,57
Somogy	187	309 742	1 410	4,55
Vas	170	253 079	1 148	4,54
Komárom	75	312 312	1 381	4,42
Fejér	107	429 707	1 900	4,42
Heves	116	314 464	1 298	4,13
Hajdú-Bihar	81	543 434	2 134	3,93
Tolna	103	236 310	920	3,89
Jász-Nagykun-Szolnok	79	400 127	1 417	3,54
Békés	75	376 657	1 285	3,41
Bács-Kiskun	118	544 042	1 853	3,41
Borsod-Abaúj-Zemplén	276	690 927	2 265	3,28
Nógrád	114	203 927	599	2,94
Szabolcs-Szatmár-Bereg	221	569 619	1 382	2,43

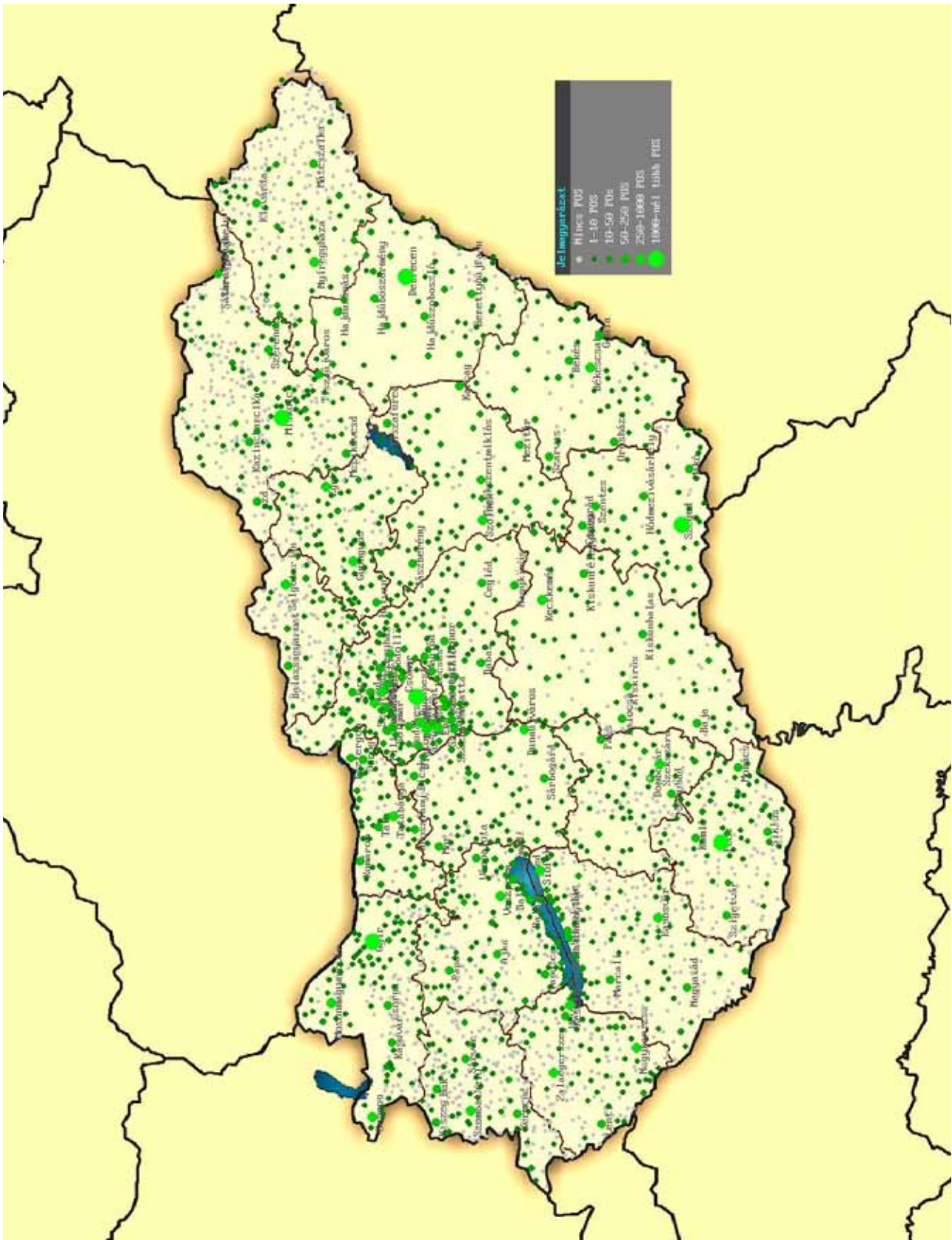
Adatforrás: MNB ad hoc adatszolgáltatás az érintett kereskedelmi bankoktól.

7. táblázat**Az egyes budapesti kerületek kereskedői POS-terminállal való ellátottsága, 2009. év közepe**

Kerület	Népesség	Kereskedői POS-ok száma	1000 lakosra jutó POS-ok száma
Budapest V. ker.	27 023	1364	50,5
Budapest VI. ker.	41 784	1171	28,0
Budapest I. ker.	24 665	389	15,8
Budapest XI. ker.	137 426	1943	14,1
Budapest XV. ker.	80 533	1121	13,9
Budapest IX. ker.	60 892	809	13,3
Budapest XXIII. ker.	20 463	266	13,0
Budapest II. ker.	88 187	931	10,6
Budapest VI. ker.	62 034	633	10,2
Budapest VIII. ker.	81 447	792	9,7
Budapest XIII. ker.	111 681	1062	9,5
Budapest XX. ker.	78 484	648	8,3
Budapest III. ker.	123 737	874	7,1
Budapest XII. ker.	56 257	391	7,0
Budapest XIV. ker.	118 435	740	6,2
Budapest XXII. ker.	50 468	303	6,0
Budapest XIX. ker.	61 453	311	5,1
Budapest IV. ker.	98 381	477	4,8
Budapest XVIII. ker.	93 239	426	4,6
Budapest XX. ker.	63 315	287	4,5
Budapest XXI. ker.	76 320	291	3,8
Budapest XVII. ker.	77 775	255	3,3
Budapest XVI. ker.	68 298	196	2,9

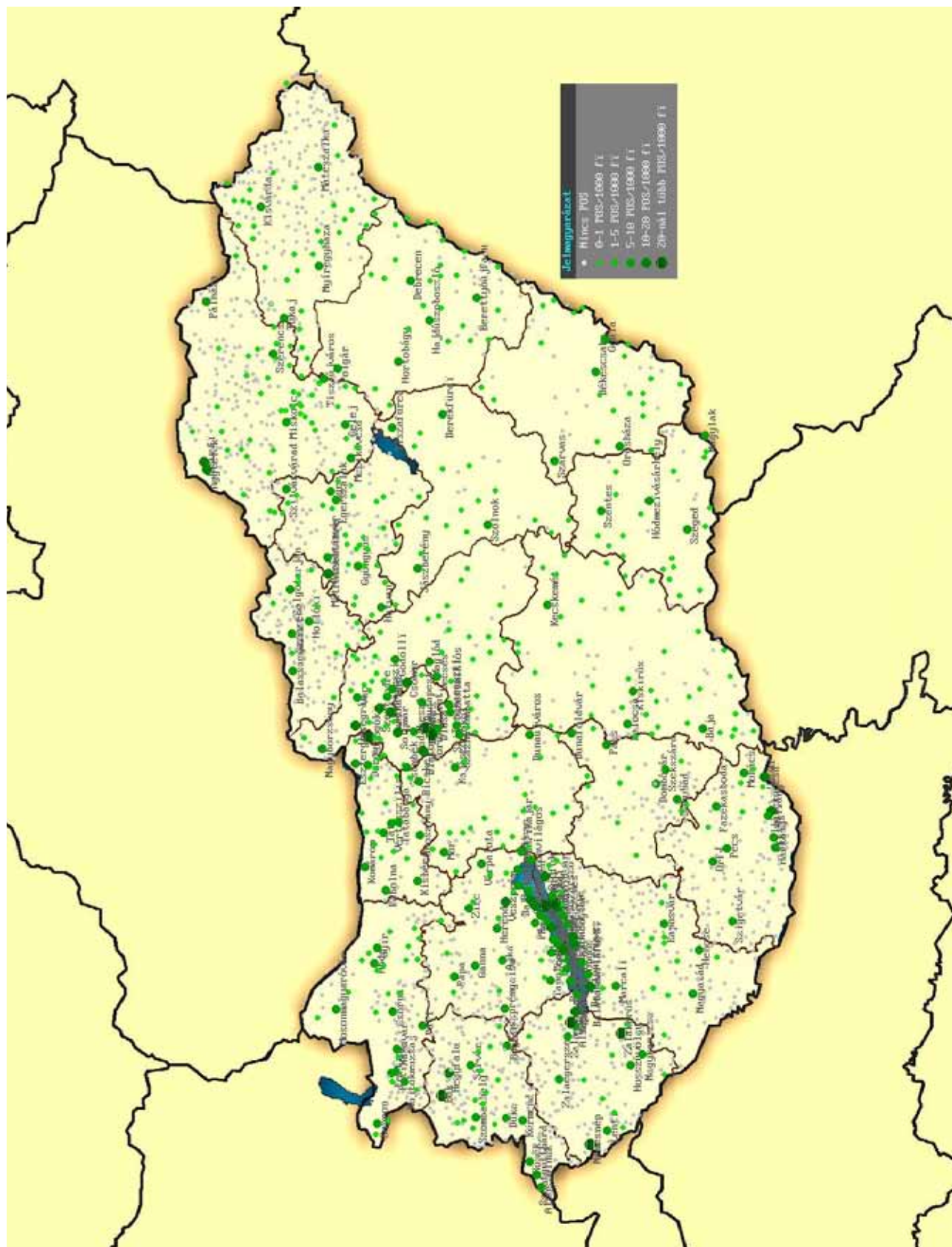
6. térkép

Kereskedőhöz telepített (vásárlásra használható) POS-terminálok száma, 2009. év közepe

7. térkép

1000 főre jutó, kereskedőhöz telepített (vásárlásra használható) POS-terminálok száma

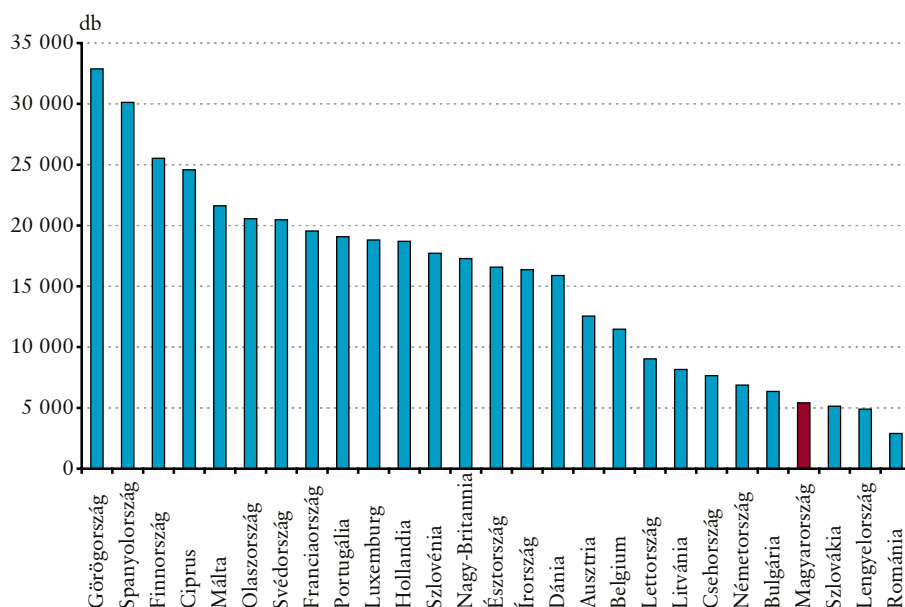

3.1.5. A POS-terminálok száma nemzetközi összehasonlításban

A POS-terminálok darabszámára vonatkozóan az EKB⁸ szintén gyűjt a jegybankoktól adatokat, amelyet a Kék könyvben publikál.

5. ábra

1 millió lakosra jutó POS-terminálok száma az egyes országokban, 2007

Adatforrás: Blue Book (EKB-kiadvány).

Az 5. ábrából az látszik, hogy a közép-európai országok jellemzően lényegesen le vannak maradva Nyugat-Európától. Ez egyrészt annak köszönhető, hogy a bankkártya üzletág Nyugat-Európában már több évtizedes múltra tekint vissza, a közép-európai országok történelmi okok miatt is lemaradásban lehetnek – ugyanakkor érdekes, hogy Németországot több kelet-európai állam megelőzi. Az is egyértelműen látszik, hogy az ábra elején főként erős turizmussal rendelkező országok állnak és összhangban van azzal, hogy hazánkban is az erős turizmussal rendelkező településeken található sok POS-terminál. Ez alapján azt valószínűsítjük, hogy a bankkártya-használat terjedésének motorja a turizmus, aminek az okai vélhetően a valutaváltás és -visszaváltás relatív költségessége is (mind pénzben, mind időben), valamint a nagy mennyiségű készpénz hordásának veszélye.

3.2. BANKSZÁMLÁK

3.2.1. A hazai bankszámlák területi eloszlása

A következő részben azt mutatjuk be, hogy milyen a banki ügyfelek területi eloszlása. Ez mutatja meg, hogy ha rendelkezésre áll a bankfiók az adott településen, azt ténylegesen mennyien veszik igénybe.

Jelen felmérésben a bankszámla szót nem a jogi értelmében használjuk. Egyrészt ebben a felmérésben az a számla számít bankszámlának, amely érintett volt legalább egy bankközi tranzakcióban 2008. szeptember–októberben, vagyis az ezen időszakban forgalmat nem bonyolító („alvó”) számlákat, illetve a csak bankon belüli tranzakciókban részt vevő számlákat nem tartalmazza. Tartalmazza ellenben a forgalommal rendelkező hitelszámlákat, a technikai számlákat, alszámlákat, mivel ezek kiszűrése a felmérés keretein belül nem megvalósítható. Emiatt az e fejezetben említett számlák

⁸ Európai Központi Bank: az európai uniós tagországok jegybankjai által létrehozott, az eurozónáért felelős speciális jegybank, amely a tagországi jegybankokkal megosztva végzi a jegybanki feladatokat. Az MNB e kiadvány írásakor mintegy 1,4%-os résztulajdonosa.

száma az eltérő definíció miatt nem azonos a nemzetközi összehasonlításban foglaltakkal. Természetesen az MNB-nek van olyan adatgyűjtése is, amely nemzetközi adatokkal összehasonlítható – ezt be is mutatjuk.

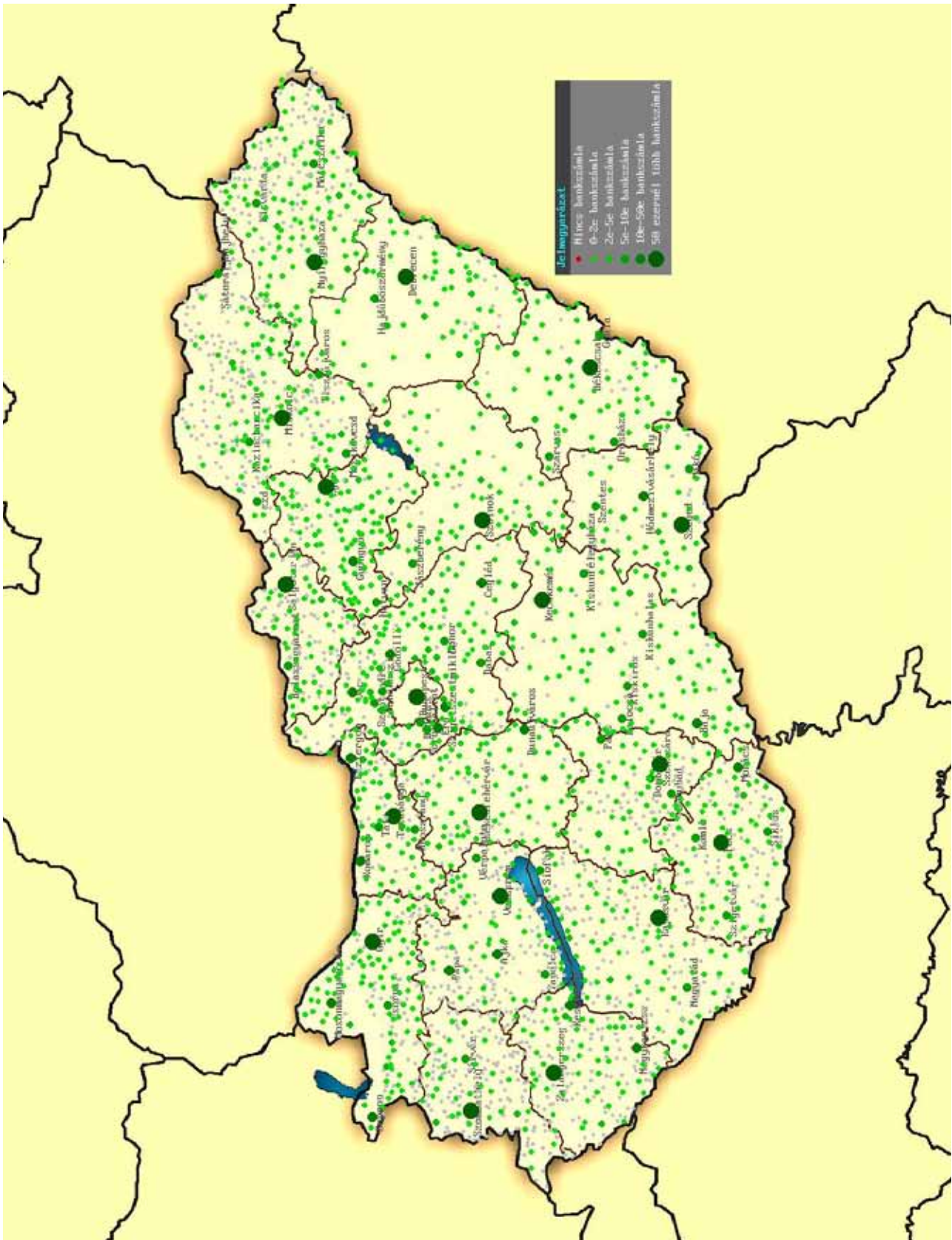
A következő oldalakon található térképekből az látható, hogy a bankszámla-tulajdonosok túlnyomó része városban él, ami nem meglepő, hiszen a korábban bemutatottak szerint a lakosság majd kétharmada mindössze 140-150 településen lakik.

A népességhez viszonyítva a települések listáját Szekszárd vezeti (2,6 bankszámla/fő), majd Veszprém és Békéscsaba követi. Azonban itt jelentkezik egy olyan típusú torzítás, ami abból adódik, hogy az olyan kisebb településeken lakó emberek, akik nem helyben dolgoznak, vagy tanulnak, kényelmi vagy egyéb okok miatt a közeli nagyobb településen, nem pedig lakóhelyükön lévő bankfiókban nyitnak számlát, amit az adatok értelmezésekor nem szabad figyelmen kívül hagyni. Emiatt feltehetően a nagyobb településen a valósnál több, a vonzáskörzetében lévő kisebb településen a valósnál kevesebb számlát mutatunk ki. Ezt azonban kizárólag településenként egyedileg lehetne megbecsülni, az összes körülmény ismeretében (pl. környező települések lélekszáma, bankfiókkal való ellátottsága, munkahelyre, felsőoktatási intézménybe más településről/ re bejárók száma).

Annak érdekében, hogy ilyen elemzéseket helyi szinten el lehessen végezni, az adatokat természetesen közreadjuk, azok a minden települést tartalmazó, a „7.1.2. Bankszámla adatok” pontban hivatkozott táblázatban érhetőek el. Megjegyezzük azonban, hogy bár ez tényadatokat tartalmaz, bármely két település összehasonlítása kizárólag az egyéb körülmények mérlegelésével végezhető csak el.

8. térkép

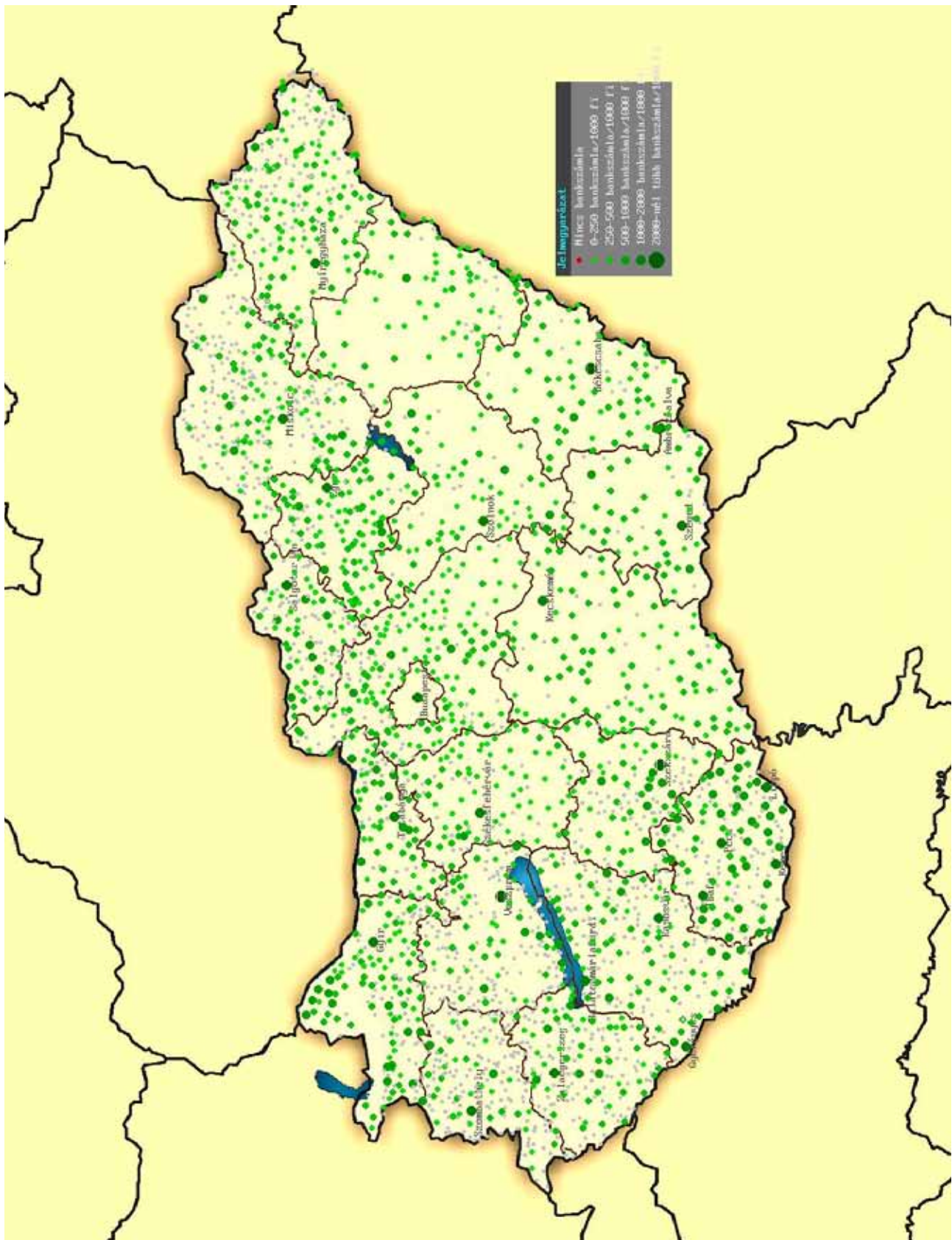
Magyarországi bankszámlák eloszlása, 2008. szeptember-október

Adatforrás: BKR forgalom.

9. térkép

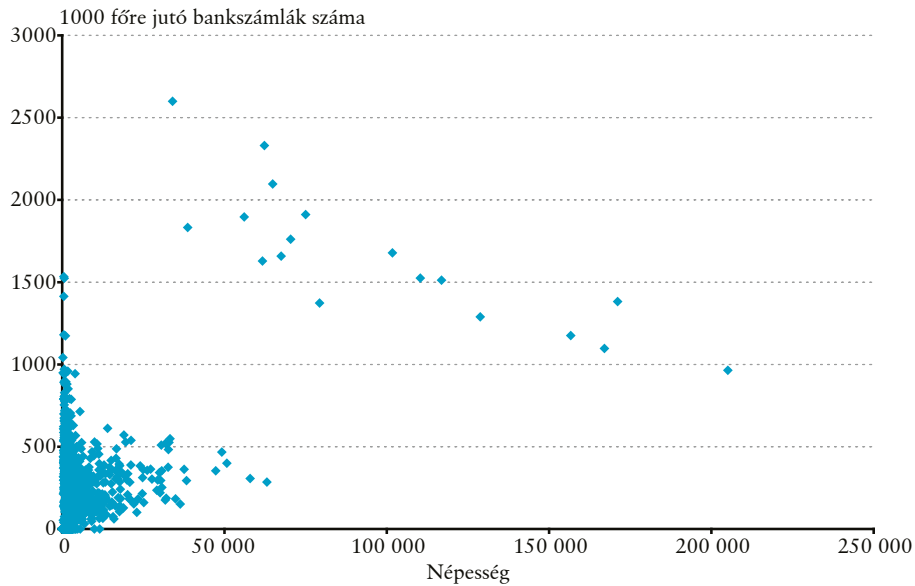
Magyarországi bankszámlák eloszlása a népességhez viszonyítva, 2008. szeptember-október

Adatforrás: BKR forgalom.

6. ábra

1000 főre jutó bankszámlák száma a települések népessége függvényében, 2008. szeptember-október

Adatforrás: BKR forgalom, KSH.

A grafikon a jobb áttekinthetőség miatt Budapestet nem tartalmazza.

A 6. ábrából – amelyen minden egyes pont egy településnek felel meg, és az ábrán elfoglalt helyzete a népességszámtól és az ezer főre jutó bankszámlák számától függ – látható ez a hatás.

A nagyobb városokban az 1000 főre jutó bankszámlák száma nagyobb, mint a kistelepüléseken, de látható, hogy ez nem minden körülmények között igaz. Az ábrán található pontok két jól elkülönülő csoportra oszlanak és látható, hogy a lakosságszám tekintetében a két csoport között átfedés van: míg vannak 30-50 ezer fős városok, ahol 4-500 db az ezer főre jutó bankszámlák száma, más, hasonló lélekszámú városokban ennél jóval több. A második csoportba tartozó 18 város azonban mind megyeszékhely. Ezt az elkülönülést a már említett torzító hatás jól magyarázná, annál is inkább, mert a megyeszékhelyeknél egyértelműen megfigyelhető a negatív korreláció.

Amennyiben az adatokat megyénként összesítjük, úgy a településszinten fellépő torzításokat jól kiszűrhetjük, hiszen jellemzően a városok és vonzáskörzetük ugyanazon megyéhez tartozik. Az egyetlen kivétel Budapest, ahol a környező települések Pest megyéhez tartoznak és ahol ez a torzító hatás különösen látványos.

Az adatokat áttekintve Budapesten használják a legtöbb bankszámlát, egy főre vetítve jelentősen többet, mint bármely más megyében, régióban.

A fővárost messze lemaradva követi csak Baranya, Komárom, illetve Tolna megye. A lakossághoz képest a legkevesebb Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar, illetve Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a bankszámlák száma (mintegy kétharmada csak a „listavezető” megyéknek). A különbség egy része valószínűleg indokolható azzal, hogy ezen megyékből sokan vállalnak munkát Budapesten (és ott nyitnak számlát, miközben vidéki lakosként vannak nyilvántartva)

8. táblázat

Az egyes megyékben található bankszámlák száma, 2008. október

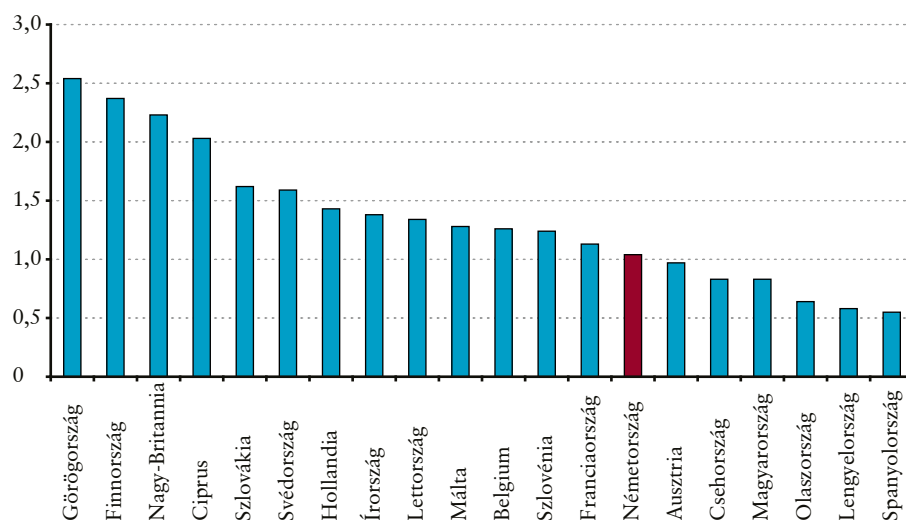
Megye	Települések száma	Lakosság	Bankszámlák száma	1000 főre jutó ↓
Budapest	1	1 702 297	3 246 207	1907
Baranya	147	360 849	262 106	726
Komárom	75	312 312	200 465	642
Tolna	103	236 310	146 526	620
Csongrád	60	424 139	255 219	602
Zala	143	270 118	156 591	580
Győr-Moson-Sopron	157	437 634	252 998	578
Veszprém	183	358 140	206 968	578
Heves	116	314 464	179 515	571
Fejér	107	429 707	243 668	567
Somogy	187	309 742	173 907	561
Békés	75	376 657	210 874	560
Vas	170	253 079	139 981	553
Jász-Nagykun-Szolnok	79	400 127	211 590	529
Bács-Kiskun	118	544 042	282 308	519
Nógrád	114	203 927	103 833	509
Borsod-Abaúj-Zemplén	276	690 927	325 307	471
Hajdú-Bihar	81	543 434	254 052	467
Szabolcs-Szatmár-Bereg	221	569 619	257 367	452
Pest	187	1 191 739	251 524	211

3.2.2. A bankszámlák száma nemzetközi összehasonlításban

A bankszámlák számáról szintén van összesített adatunk (ez a statisztika azonban a jogilag is bankszámlának minősülő számlákról szól) vagyis eltér az előző pontban bemutatott adattól (hiszen mint említettük, az részben bővebb, másrészt szűkebb számlakört érint), ellenben összehasonlítható más országok adataival.

7. ábra

1 lakosra jutó bankszámlák száma az egyes országokban, 2007

Adatforrás: Blue Book (EKB-kiadvány).

A bankszámlák számának társadalmilag optimális arányát nehéz meghatározni. Elvileg az ideális eset az lenne, ha minden nagykorú állampolgár rendelkezne legalább egy bankszámlával. Magyarországon a jogi személyek (pl. vállalkozások) stb. számára a bankszámla léte kötelező, sőt egyes nagyvállalatok akár 10-20 különböző banknál vezetett számlával is rendelkeznek. Magyarországon több mint 1 millió jogi személy van (sok közülük kényszervállalkozás), ezért a mutatót ennek figyelembevételével kell értelmezni. Ugyanez igaz lehet a magánszemélyekre is, hiszen ott sem ritka a több bank, illetve több számla használata (sajnos Magyarországon a bankok gyakran szabják a hitelfolyósítás feltételéül a náluk történő számlanyitást).

Másfelől azonban az egynél több számla arra is utalhat, hogy a kapott szolgáltatás minősége nem megfelelő, hiszen a korábban végzett felmérésünk szerint számos nagyvállalat kifejezetten a gyorsabb és olcsóbb átutalási lehetőség miatt nyit számlát több banknál⁹, netalán sok külföldi állampolgár/vállalat nyit számlát az adott országban. Így a „több számla = fejlettebb ország” kijelentés nem minden körülmények között igaz.

Az, hogy Magyarország a lista hátsó részén van, mindenképpen azt jelzi, hogy **a lakosság jelentős része nem használja a banki szolgáltatásokat** (nincs „bankkapcsolata”). Valószínűleg nyugodt szívvel kijelenthető, hogy hazánkban a számlák számának a növekedésének még tág tere van – természetesen ehhez az ügyfelek igényeihez igazodó, jó minőségű pénzügyi szolgáltatások elfogadható árú meglétére van szükség az ország teljes területén.

⁹ Az MNB 2006-ban a napon belüli elszámolás országos bevezetésének előkészítése érdekében felmérést végzett a különböző ügyfélcsoportok körében. A válaszadó top100-ba tartozó vállalatok fele pénzügyi indokot jelölt meg a több banknál vezetett számlák indokául (ennek 50%-a belső körű tételek jóval alacsonyabb költsége, 45%-a tárgynapi lebonyolítás miatt).

4. A magyarországi fizetési forgalom

A gazdaság szereplői között a követelések/kötelezettségek rendezése az esetek többségében a szereplők közötti pénzmozgással történik. A pénzmozgás azonban többféleképpen is megvalósulhat:

- készpénz átadásával (például kisboltban történő vásárlás);
- készpénz bankszámlára történő befizetésével (pl. közüzemi díjak postai „sárga csekkel” történő rendezésével);
- bankszámláról készpénz kifizetésével (pl. gyés, nyugdíj, munkanélküli segély stb. kifizetése);
- végül pedig bankszámlák közötti pénzáttalással.

A bankszámlák közötti áttalások a lebonyolítás szempontjából három nagy csoportba sorolhatóak:

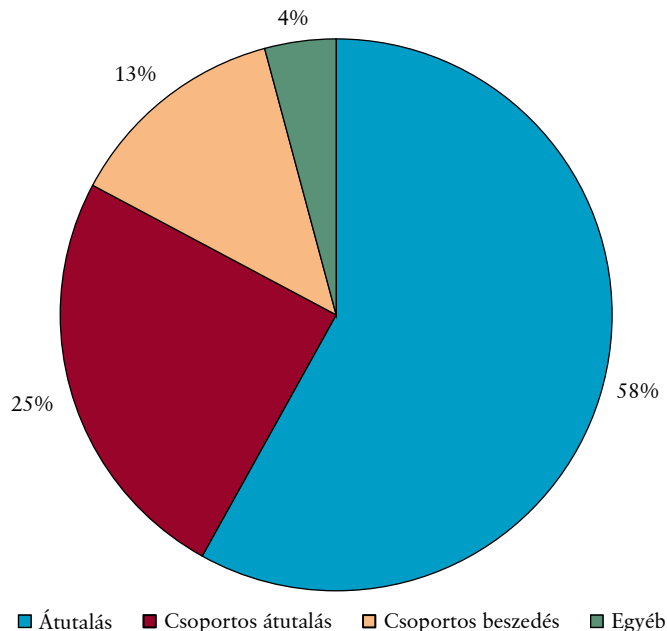
- a bankkártyával lebonyolított áttalásokra
- a devizaáttalásokra valamint
- a két hazai bankszámla között lebonyolított áttalásra

A pénzforgalom alapvetően arra szolgál, hogy a gazdasági szereplők az egymással szembeni kötelezettségeiket (áru, szolgáltatás vásárlása, munkabér, adó) kifizethessék (a valamilyen viszonzás nélküli, „ajándékba” adott összeg feltehetően igen ritka). Alapvetően a pénzforgalom tehát a lakosság, a vállalatok és az állam egymással szembeni gazdasági kapcsolatai lenyomatának tekinthető, vagyis a bankfiókok egymás közötti forgalmát vizsgálva az egyes települések, megyék egymás közötti gazdasági kapcsolatai is feltérképezhetők¹⁰, és azokra vonatkozó következtetések vonhatóak le.

A felek közötti pénzügyi követeléseket többféle módon is lehet rendezni. Míg az „egyszerű áttalás” egy gyakorlatilag bármire alkalmazható megoldás, a tömegesen előforduló speciális szituációkra olyan „testreszabott” eljárások kerültek kidol-

8. ábra

A fő fizetési módok megoszlása a BKR-ben, darabszám szerint, 2008. szeptember–október

¹⁰ Természetesen mivel a felmérés alapjául szolgáló forgalom nem tartalmazza a készpénzes, bankkártyás, illetve az azonos bankon belüli tranzakciókat, bár az adatok pontosak és relevánsak, de nem teljeskörűek. Bővebben lásd a 6. Módszertan fejezetet.

gozásra, amelyek általános célra nem alkalmazhatók, de az adott szituációt az átutalásnál hatékonyabban oldják meg. Ilyen például a közüzemi tartozások rendezésére kialakított „*csoportos beszédés*”, amely mind a beszedő, mind a kötelezett (fogyasztó) számára leegyszerűsíti a folyamatot.

A térkép megalkotásakor az egyik cél annak feltérképezése volt, hogy az egyes fizetési módok használata vajon mennyire elterjedt az egyes megyékben, településeken. Ez segíthet abban, hogy új szempontok figyelembevételével még hatékonyabbá tegyünk ezen fizetési módokat, vagy például a bankok célzott népszerűsítő akciókat hirdethessenek.

A bankszámlák között használt legfontosabb fizetési módok Magyarországon a következők:

Egyszerű átutalás: a legalapvetőbb fizetési mód: a számlatulajdonos megbízza a bankját, hogy a kedvezményezett számlájára juttassa el az összeget. Az egyszerű átutalásnál lehetnek extra igényeink is, például, hogy az aznapi teljesítést biztosító VIBER rendszeren teljesítse a bank („VIBER-átutalás”) vagy, hogy csak egy általunk meghatározott konkrét napon („értéknapos átutalás”) vagy, hogy periodikusan ismétlődően, minden hónap ugyanazon általunk kiválasztott napján („rendszeres/állandó átutalás”).

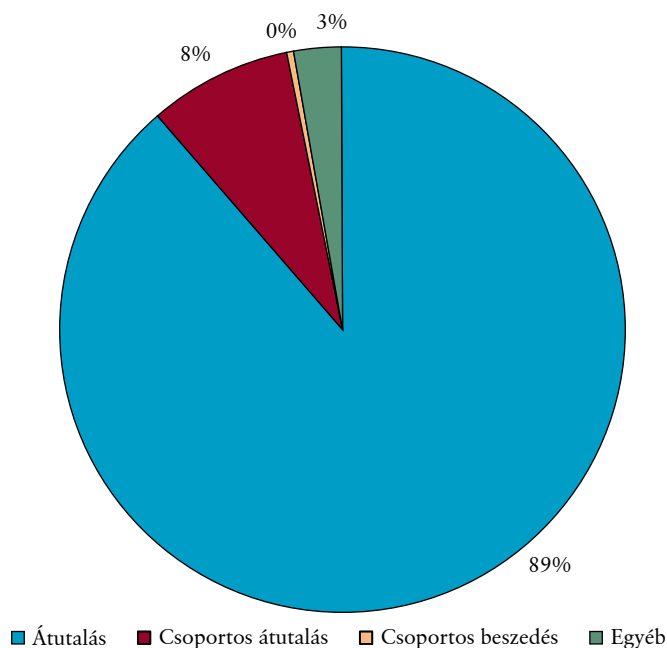
Csoportos átutalás: a csoportos átutalás a bérfizetéshez hasonló fizetések hatékony lebonyolítására lett kidolgozva. Ezekre az jellemző, hogy egy átutaló sok kedvezményezettnek ugyanazon a napon, ugyanazon jogcímen fizet különböző összegeket. E fizetési módot alkalmazzák az állami szociális és öregségi juttatások kifizetésének azon részénél is, ahol bankszámlára történik e juttatások kifizetése.

Csoportos beszédés: a csoportos beszédés a közműszámlák ellenértékének beszedésére lett kialakítva (a fogyasztói bizalmatlanság és a technológia előrehaladása miatt a Nyugat-Európában használt hasonló fizetési módoktól eltérő jellemzőkkel). A csoportos beszédés lehetővé teszi, hogy az összeg jogosultja kezdeményezze a (jellemzően lakossági) kötelezetti számlákról a beszedéseket, miután azok ennek teljesítésére a bankjukat felhatalmazzák.

Mivel az egyes fizetési módok más-más típusú kötelezettségek kiegyenlítésére vannak kialakítva, ennek megfelelően a tranzakciók átlagos összege is jelentősen eltér. A csoportos beszédés például tipikusan közüzemi számlák kiegyenlítésére

9. ábra

A fő fizetési módok megoszlása a BKR-ben, érték szerint, 2008. szeptember-október

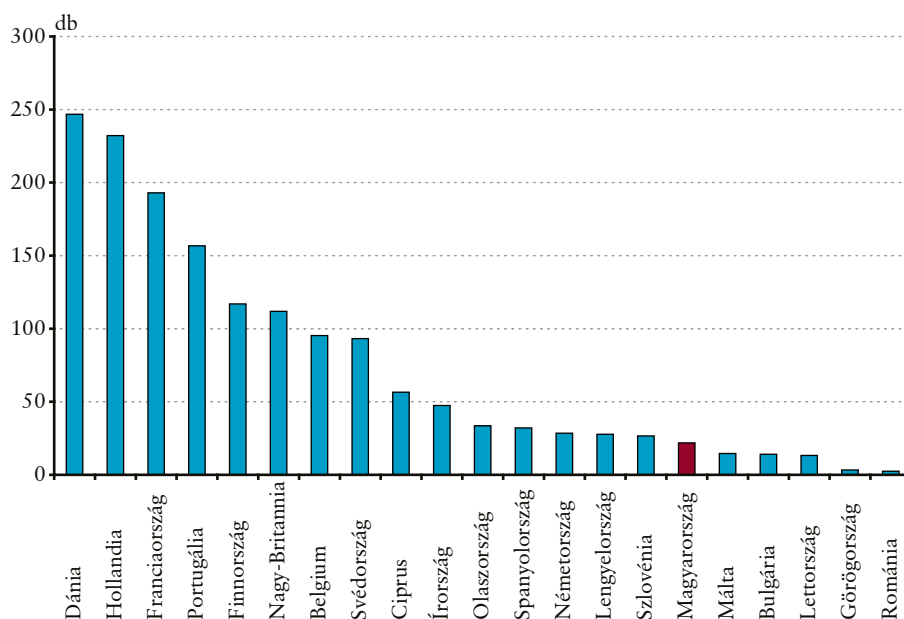
szolgál, ennek megfelelően az átlagos értéke tízezer forint alatt van. A csoportos átutalásokat leggyakrabban bérjellegű kifizetésre használják, ennek megfelelően az átlagos érték már jóval nagyobb. Az egyszerű átutalással pedig akár nagyon nagy értékű megbízásokat is szoktak teljesíteni. A fizetési módok érték szerinti megoszlását bemutató 9. ábra ezért az előzőhöz képest jelentősen eltérő képet mutat.

4.1. HAZAI PÉNZFORGALOM NEMZETKÖZI ÖSSZEHASONLÍTÁSBAN

A pénzforgalom alapvetően két részből tevődik össze: a bankon belüli forgalomból és a bankközi forgalomból. Mivel e kiadvány alapvetően ez utóbbival foglalkozik, továbbá, mivel a bankon belüli forgalomról szóló statisztikáink módszertani eltérések miatt nem teljesen összehasonlíthatóak¹¹.

10. ábra

Egy lakosra jutó bankközi átutalások száma az egyes országokban, 2007

Adatforrás: Blue Book (EKB-kiadvány).

A 10. ábrán Magyarország az utolsók között szerepel a népességárányos mutatót tekintve, a hátrányunk különösen nagyak tűnik Dániához, Hollandiához képest. Másfelől azonban a fejlettnek tekinthető Németországhoz képest a lemaradás nem túl jelentős. A bankokon belüli forgalmat is figyelembe véve már kicsit más kép tárulna elénk, azonban jelen kiadvány a bankok közötti forgalmi adatokat elemzi

4.2. A FIZETÉSI FORGALOM TÉRKÉPE

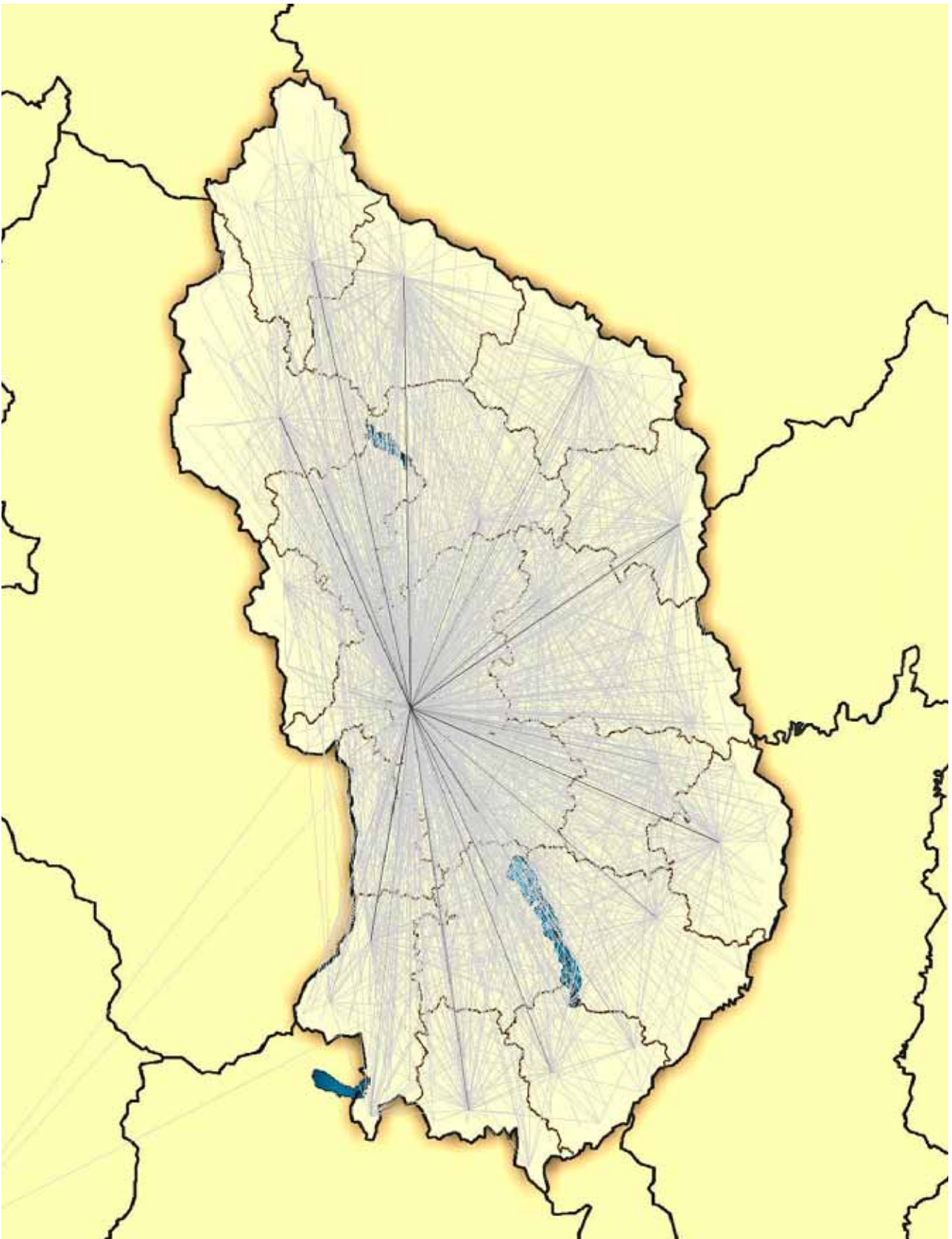
A Hitelesítő táblából az egyes bankfiókok egyértelműen hozzárendelhetők településekhez, így a legfontosabb pénzforgalmi kapcsolatok térképen is ábrázolhatóak. Mivel az átutalások száma óriási, a térképen minden egyes településközi viszonylatot nem lehet úgy ábrázolni, hogy az szemléletes legyen. Ezért a következő oldalon található térképen csak a legfontosabb kapcsolatokat ábrázoltuk¹².

¹¹ A közös európai adatgyűjtési módszertan tágabban értelmezi a fizetés fogalmát, így például egy banki díjterhelés egy fizetésnek számít (mivel pénz cserélt gazdát). Mivel azonban a bankok egy része havonta egyszer, másik része minden egyes megbízás után felszámítja a költséget/díjat, így 10 ügyfélmegbízást az első bank 11-ként, a második 20-ként jelent le.

¹² A térképen a legnagyobb viszonylatbeli forgalom legalább 0,1%-át elérő forgalmat tüntettük csak fel, a többi kiszűrtük. Erre azért van szükség, mert a kapcsolatok nagyon nagy száma miatt az ábra áttekinthetetlenül válna. A térképeken a vonal vastagsága a két település közötti oda-vissza forgalom „legerősebb viszonylat”-hoz viszonyított arányától függ (minél erősebb a kapcsolat, a vonal annál sötétebb).

10. térkép

„Magyarország pénzforgalmi térképe”, 2008. szeptember–október

A térkép alapján számos következtetést lehet levonni. A legfontosabb, hogy még ha az állam által generált fizetéseket ki is szűrjük, Budapest a hazai pénzforgalom domináns központja. Azt, hogy ez miért van, az átutalások távolsága fejezetben vizsgáljuk majd. Az egyes megyék gazdasági kapcsolatait vizsgálva megállapítható, hogy minden megyének Budapest a legfontosabb partnere, ezen túlmenően a megyén belüli forgalom a legjelentősebb (a küldési és fogadási oldalon a kettő válthatja egymást). Az is jól látszik az ábrából, hogy a megyeszékhely mindenhol domináns szerepet tölt be a megye pénzforgalmában, és néhány (jellemzően nyugat-magyarországi) kivételtől eltekintve kvázi „elnyom” bármilyen más várost.

A megyéknek a közelebbi megyékkel jellemzően jóval erősebb pénzforgalmi, gazdasági kapcsolata van, mint a távoliakkal. Ez alól jellemzően kivételt jelentenek az ugyanahhoz a régióhoz tartozó „távoli” (nem szomszédos) megyék előnye a szomszédos, de más régióhoz tartozó megyékkel szemben. A másik oldalról, miközben a megyeszékhely jellemzően dominálja a megye pénzforgalmát, a régióközponttól ugyanez nem mondható el, a hazai régiók csak statisztikai régióknak tekinthetők.

A térképnek van egy hiányossága, mégpedig, hogy a vizuális ábrázolás nehézsége miatt nem mutatja be a településen belüli forgalmat. Pedig a teljes fizetési forgalom volumenének mintegy 40%-át teszi ki a településen belüli pénzforgalom (természetesen ez Budapesten a legjelentősebb, az országos pénzforgalom 28,8%-a Budapesten belül bonyolódik le).

Ezek az adatok rendelkezésre állnak, és település- illetve megyei szintű bontásban, táblázatos formában a kiadvány részét képezik. Az egyes megyék adatait a „7.2.3. Megyék egymás közötti forgalma” pontban hivatkozott táblák mutatják be. A városok egymás közötti forgalmát a „7.3. Települések egymás közötti forgalmát tartalmazó táblák” pontban hivatkozott táblákban lehet megtekinteni.

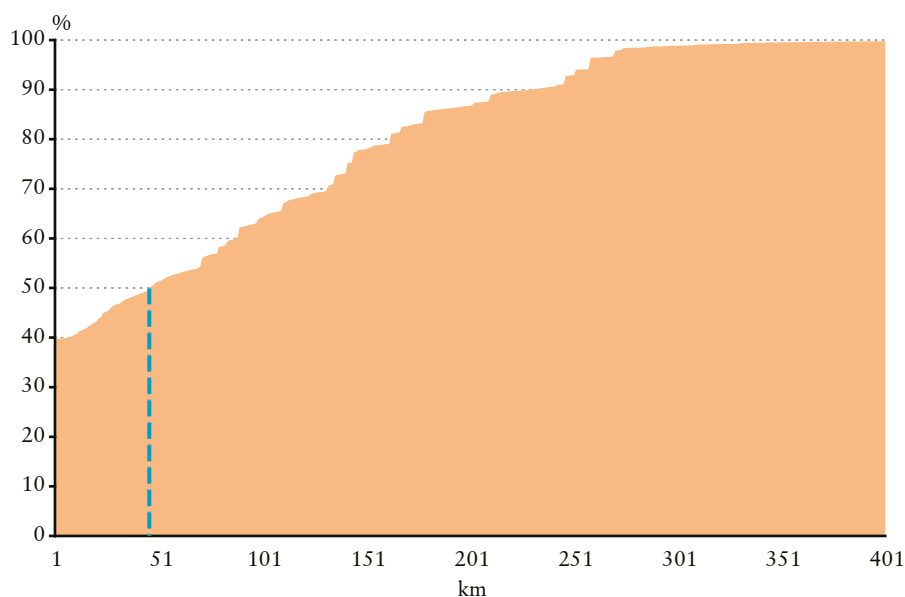
4.2.1. A tranzakciók (vagyis küldő és fogadó fél) távolsága

A települések koordinátáit ismerve kiszámolható két bankfiók távolsága, ennek alapján pedig kiszámítható az egyes átutalások által „megtett távolság”. Mivel az átutalások teljesen automatizáltak, és valójában csak a fizetési üzenetek mozognak, ezek természetesen virtuális kilométerek. Ugyanakkor ez az adat valamivel több mint csak érdekesség, hiszen egyrészt a statisztika mögött tényleges gazdasági kapcsolatok húzódnak meg (ami adott esetben lehet áru vásárlása – amit le kell szállítani a két telephely között).

A 11. ábra bemutatja, hogy az átutalások mekkora hányada esik az adott távolságon belül.

11. ábra

Az átutalások távolságának kumulált megoszlása, 2008. szeptember–október

9. táblázat

Magyarország megyéinek pénzforgalma, 2008. szeptember–október, havi átlag

Megye ↓	Bejövő forgalom		Kimenő forgalom		Megyén belüli forgalom		Megye nettó egyenlege		Megyén belüli forgalom aránya	
	ezer db	milliárd Ft	ezer db	milliárd Ft	ezer db	milliárd Ft	ezer db	milliárd Ft	db %	Ft %
Bács-Kiskun	314	89	457	88	158	30	-143	1	50,2%	34,2%
Baranya	294	61	479	76	177	26	-185	-15	60,1%	43,2%
Békés	202	44	293	47	102	17	-91	-3	50,6%	38,4%
Borsod-Abaúj-Zemplén	360	77	423	80	166	30	-63	-3	46,0%	39,0%
Budapest	6376	1770	4727	1779	3214	1259	1 649	-9	50,4%	71,1%
Csongrád	371	73	414	68	168	26	-43	5	45,4%	35,0%
Fejér	313	84	403	76	137	24	-90	8	43,7%	28,9%
Győr-Moson-Sopron	343	78	469	80	165	27	-126	-2	48,2%	34,6%
Hajdú-Bihar	333	86	365	89	125	31	-32	-3	37,5%	35,3%
Heves	180	36	228	36	73	10	-48	0	40,6%	28,3%
Jász-Nagykun-Szolnok	210	50	373	47	103	13	-163	3	48,8%	26,6%
Komárom	215	51	260	46	86	15	-45	5	40,0%	29,0%
Nógrád	91	16	180	16	43	4	-89	0	47,7%	27,8%
Pest	350	120	433	99	73	18	-83	21	20,9%	14,7%
Somogy	192	40	253	41	79	14	-61	-1	41,2%	34,3%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	254	59	336	67	120	21	-82	-8	47,4%	36,3%
Tolna	156	35	202	35	70	12	-46	0	45,1%	34,9%
Vas	163	48	232	45	73	18	-69	3	44,9%	37,9%
Veszprém	237	52	377	52	114	19	-140	0	48,3%	36,5%
Zala	205	42	257	43	88	16	-52	-1	42,8%	37,5%

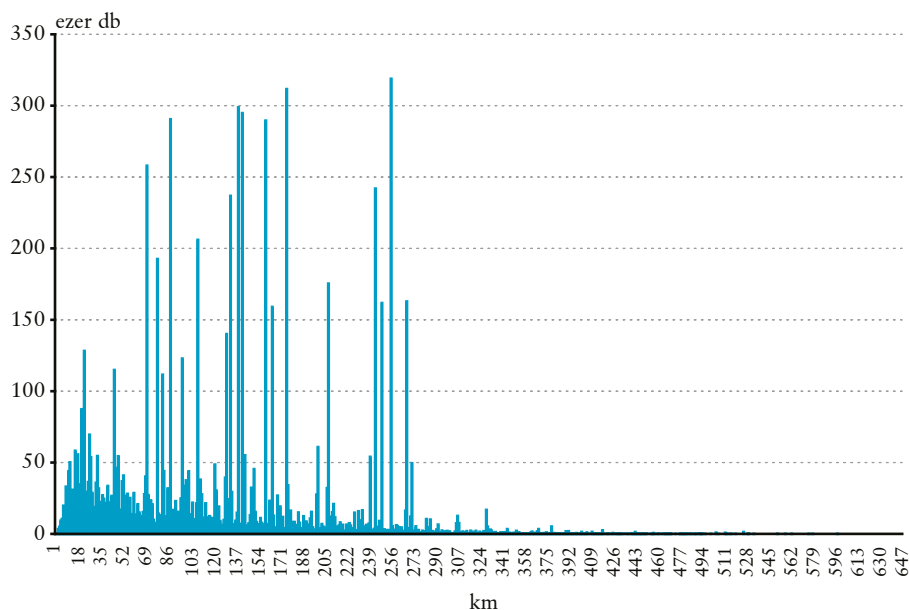
Mint az ábrából látszik, az összes átutalás fele az átutalótól 46 km-nél közelebbi jogosulthoz érkezik, ezen belül az összes átutalás mintegy 40%-ánál a kezdeményező és a kedvezményezett ugyanazon településen lakik. A 9. táblázat azt is bemutatja, hogy az átutalások jellemző része megyén belüli.

Általánosságban azt lehet mondani, hogy a gazdasági kapcsolatok elsősorban a „közeli” gazdasági szereplők között erősek, a távolság növekedésével erősen csökken a gazdasági kapcsolatok száma – ami pl. a termékek távolsággal arányosan növekvő szállítási költsége miatt logikusnak tekinthető. Mint a következő oldalon található, 12. ábrából látszik, ez csak általánosságban igaz, a szabály alól létezik kivétel.

Az előzőhöz hasonlóan, ebből az ábrából is azt a következtetést lehet levonni, hogy általánosságban minél távolabb van két település, annál kevesebb átutalás van közöttük. Ezen az ábrán azonban vannak kiugró vonalak is, amik a fenti elképzelésbe nem illenek bele. Mint a 10. térképből is jól látszik, a pénzforgalom nagyon jelentős része Budapest és a megyeszékhelyek között bonyolódik le. Ezért azon távolságoknál, amelyek megegyeznek valamely megyeszékhely és Budapest közötti távolsággal, értelemszerűen kiugró értékek tapasztalhatóak.

Ennek sejtésünk szerint alapvetően két oka lehet, egyrészt, hogy a jelentős ügyfélszámmal rendelkező regionális közműszolgáltatóknak (áram, gáz, víz), illetve a nagyobb vállalatoknak is nagyvárosban van jellemzően a székhelyük, másrészt pedig az országos szolgáltatóknak (telefonársaságok, biztosítók stb.) jellemzően Budapesten.

Az Európai Unióban „Egységes Euró Fizetési Övezet” néven projekt indult az európai pénzforgalom egységesítésére, amelynek nem titkolt szándéka az európai egységes piac előtti akadályok lebontása. A fent bemutatott adatok alapján úgy véljük, hogy SEPA létrejöttét követően inkább a határ menti régiók (határon átnyúló) kapcsolata erősödhet. Ezen túlmenően a más EU-tagországban munkát vállalók pénzmozgásai okozhatnak növekedést.

12. ábra**Az átutalások távolságának megoszlása*, 2008. szeptember–október, havi átlag**

* A grafikon nem tartalmazza a településen belüli forgalmat.

4.2.2. Egyszerű átutalás

Az egyszerű átutalás a leggyakrabban használt fizetési mód mind darabszámot, mind értéket tekintve. Emiatt nem meglepő módon az átutalások térképe nagyon hasonlít a teljes forgalom térképéhez.

Itt is jól látszik Budapest nagyon erős központi szerepe és a megyeszékhelyek megyéken belüli dominanciája. Nem meglepő módon Budapest itt messze megelőzi a megyéket, amelyek közül elsősorban a nyugatiak találhatóak a lista első és a keletiek a második felében. A sort pedig Pest megye zárja, aminek valószínűleg az lehet az oka, hogy sok Pest megyei cég budapesti bankfiókban vezeti a számláját.

Természetesen a megyei 1000 főre jutó adat egy átlagot jelent, amelybe a bankfiókkal nem rendelkező települések is beleszámítanak. A táblázatból az látszik, hogy Budapestet nem számítva, a lista elején és végén álló megyék között a különbség kétszeres.

Az egyes megyék adatait a „7.2.3. Megyék egymás közötti forgalma” pontban hivatkozott táblák mutatják be. A városok egymás közötti forgalmát a „7.3. Települések egymás közötti forgalmát tartalmazó táblák” pontban hivatkozott táblákban lehet megtekinteni.

10. táblázat

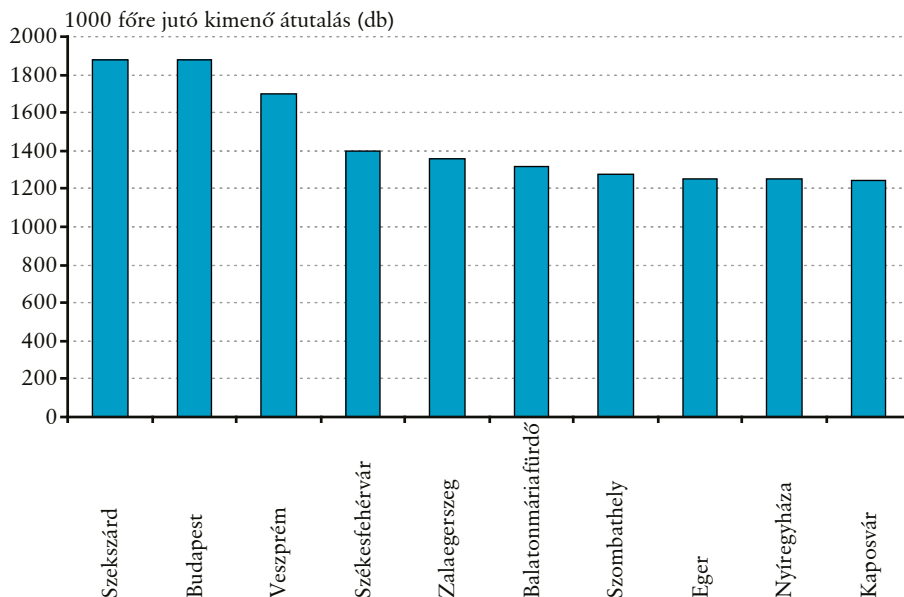
Az egyes megyék egyszerű átutalás forgalma, 2008. szeptember–október hónapokban, havi átlag

Megye	Lakosság	Az adott megyébe érkező átutalás		Megyéből indított átutalás		Ezekből: megyén belüli átutalás		1000 főre jutó kimenő átutalás (db) ↓
		ezer db	milliárd Ft	ezer db	milliárd Ft	ezer db	milliárd Ft	
Budapest	1 702 297	3857	1669	3191	1668	2165	1195	1875
Baranya	360 849	184	52	229	65	94	20	634
Zala	270 118	131	36	164	39	61	13	608
Győr-Moson-Sopron	437 634	232	69	256	71	100	22	585
Vas	253 079	106	43	145	42	51	16	572
Csongrád	424 139	220	64	232	59	95	21	547
Veszprém	358 140	150	45	191	46	68	16	534
Fejér	429 707	189	75	225	67	77	20	524
Komárom	312 312	130	44	163	42	59	12	523
Tolna	236 310	94	31	121	31	44	10	512
Somogy	309 742	115	35	158	37	51	12	511
Bács-Kiskun	544 042	204	81	252	81	92	27	463
Békés	376 657	117	39	160	42	63	14	424
Hajdú-Bihar	543 434	210	78	230	81	83	26	423
Heves	314 464	105	30	132	32	44	8	418
Jász-Nagykun-Szolnok	400 127	130	44	161	41	53	11	401
Szabolcs-Szatmár-Bereg	569 619	150	51	215	61	79	18	377
Borsod-Abaúj-Zemplén	690 927	197	66	243	70	97	24	352
Nógrád	203 927	48	12	65	13	20	3	318
Pest	1 191 739	288	114	325	94	57	16	272

Az 1000 főre jutó forgalom tekintetében a települések toplistáját Szekszárd vezet, amelyet Budapest és végül a megyeszékhelyek követnek.

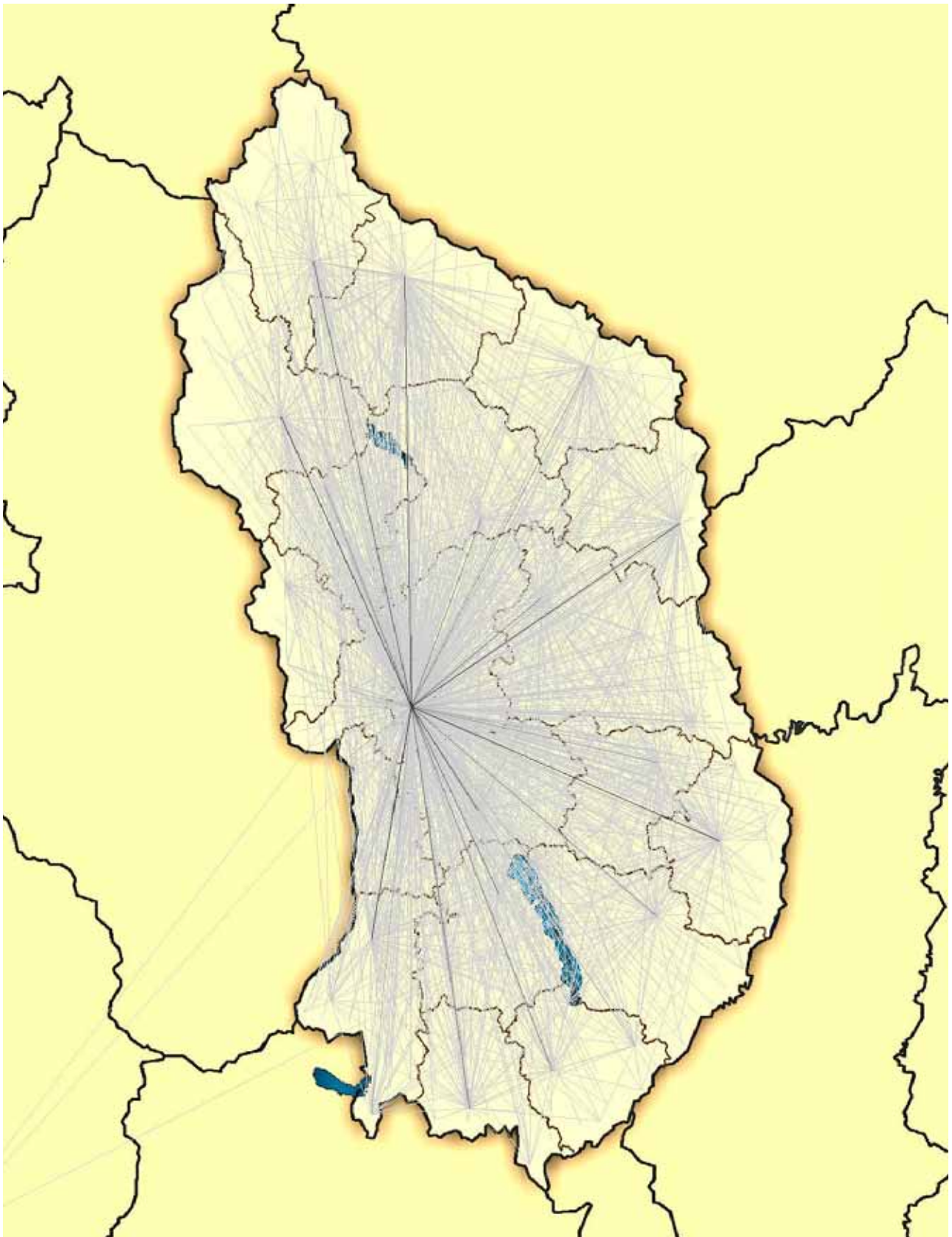
13. ábra

Az egyszerű átutalást leginkább használó települések, 2008. szeptember–október, havi átlag

11. térkép

Az egyszerű átutalás forgalom térképe, 2008. szeptember–október

A 13. ábra érdekessége Balatonmáriaifürdő, de hozzá hasonlóan más települések is jobban szerepelnek ezen a listán, mint más, náluknál jelentősen nagyobb lakossággal rendelkezők, ami az infrastruktúra rendelkezésre állásának fontosságát jelezheti, hiszen vannak olyan kisebb települések, amelyek a megyei átlagoknál lényegesen jobb mutatókkal rendelkeznek.

4.2.3. Csoportos átutalás

A csoportos átutalás jellemzően a bérjellegű fizetések (munkabér, nyugdíj) kifizetésére szolgál, de természetesen bármilyen más olyan fizetés lebonyolítására is alkalmas, ahol a kötelezett sok kedvezményezettnek fizet hasonló jogcímen. A leggyakoribb jogcímeket a 11. táblázat mutatja be, a listát vezető munkabér+ellátás olyan bérfizetést takar, ahol a béren túlmenően egyéb juttatást, pl. családi pótlékot is kifizetnek.

Mint azt a Módszertan fejezetben leírtuk, az állami újraelosztást, így a csoportos átutalások igen jelentős részét kitevő nyugdíjakat (illetve közalkalmazotti bérfizetést) a területi információt is tartalmazó térképeknél, táblázatoknál figyelmen kívül hagytuk, így a következő oldalon található térkép sem tartalmazza azokat, noha, mint az előző tábla bemutatja, az állam a fizetési mód legjelentősebb használója.

Bár a térképen is jól látszik Budapest központi szerepe, ez már messze nem annyira erős ezen fizetési mód tekintetében, mint az egyszerű átutaláséban, és a megyeszékhelyek közötti kapcsolat is jóval erősebb. A térkép alapján erős kapcsolat figyelhető meg Miskolc és Salgótarján között. Ezenkívül érdekes még számunkra, hogy a Szolnok–Nyíregyháza, a Szolnok–Debrecen közötti kapcsolat is erős, miközben Nyíregyháza és Debrecen között a viszonylag kis távolság ellenére ennél gyengébb. Hasonló figyelhető meg Kecskemét és Szeged/Békéscsaba között.

A népességet is figyelembe vevő, 1000 főre jutó mutató szerint Nógrád és Baranya megyékben indítanak kiemelkedő számú csoportos átutalást, többszörösét annak, mint amennyit például Komárom, Tolna vagy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben indítanak. Budapestet és Pest megyét kiszűrve, az első és az utolsó megye között ötszörös különbséget találhatunk, ráadásul az itt élenjáró Nógrád megye az egyszerű átutalások területén csak a „sereghajtók” között található.

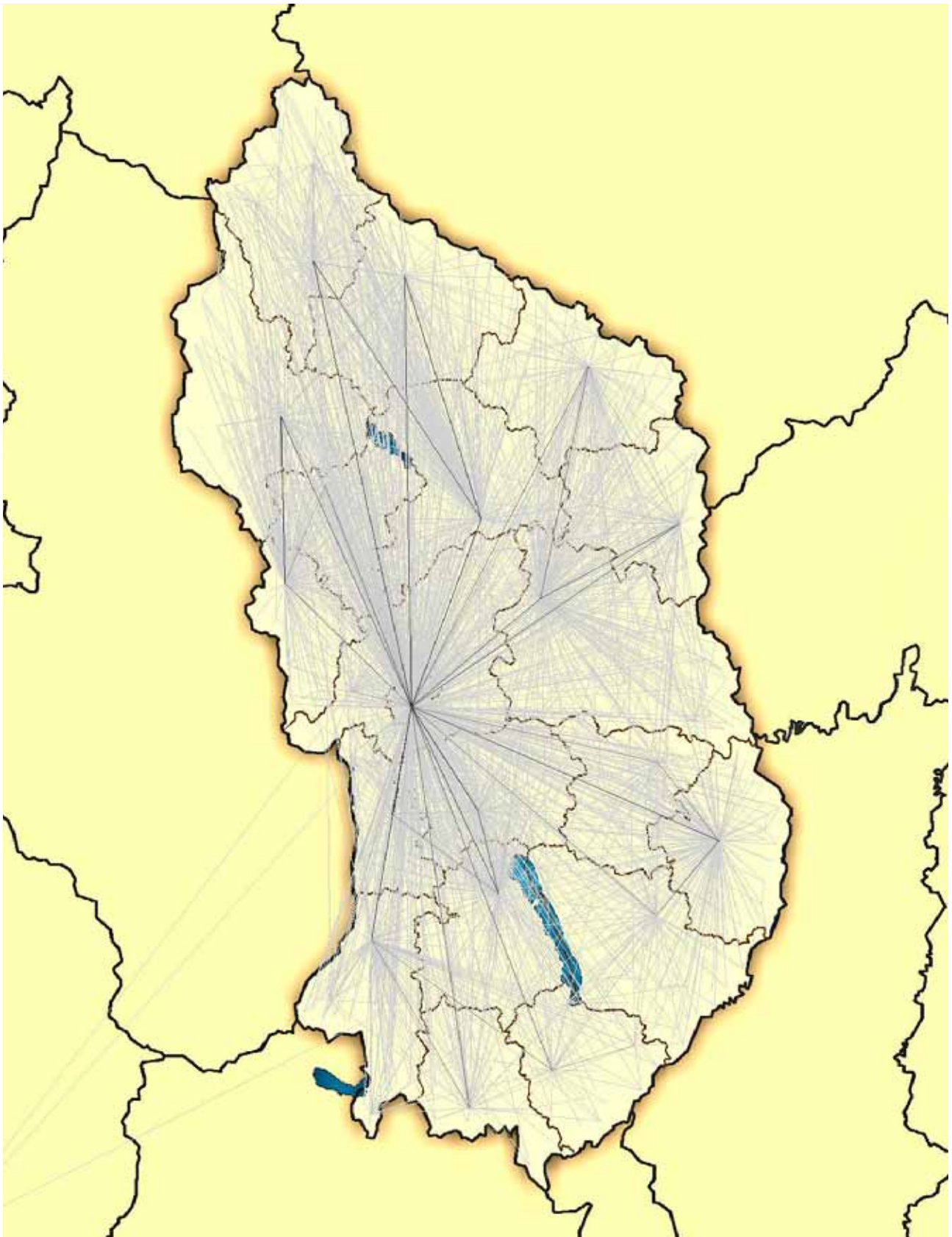
11. táblázat

A csoportos átutalások megoszlása jogcímek szerint, 2008 októberében

Csoportos átutalás jogcíme	ezer db ↓	millió Ft	Átlagos összeg (Ft)
Munkabér+ellátás	1778	103 681	58 307
Nyugdíj	1283	107 862	84 034
Munkabér	1114	126 743	113 728
Egyéb	394	119 827	303 641
Ösztöndíj	126	4 085	32 348
Munkanélküli-járadék	70	2 435	34 530
Egyéb visszatérítés	45	6 514	144 379
Egészségpénztár	35	737	21 001
Szállítói kötelezettség kiegyenlítése	28	7 156	247 571
Kárkifizetés	14	2 819	189 409
Többi jogcím összesen:	71	10 663	149 887

12. térkép

A csoportos átutalás forgalom térképe, 2008. szeptember-október

12. táblázat

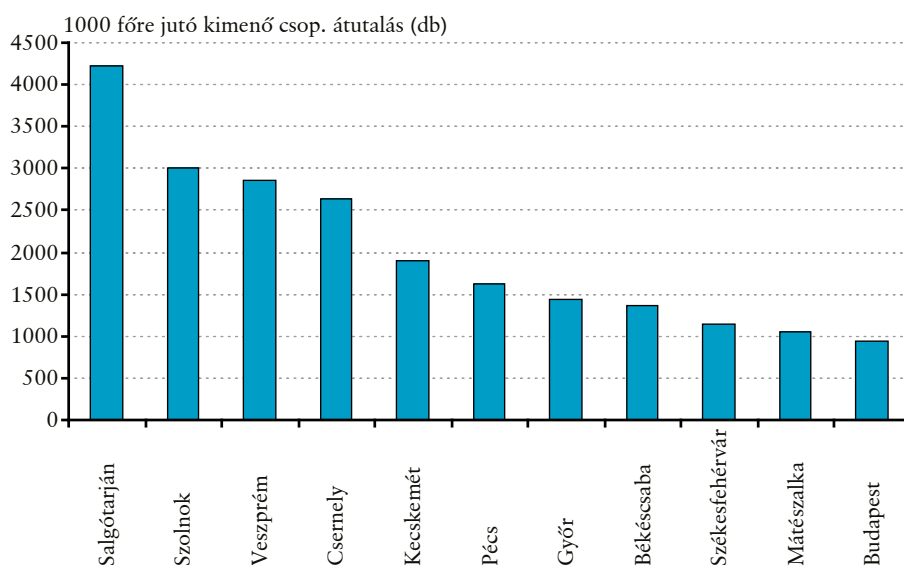
Az egyes megyék csoportos átutalás forgalma, 2008. szeptember-október, havi átlag

Megye	Lakosság	Az adott megyébe érkező csoportos átutalás		Megyéből indított csoportos átutalás		Ezekből: megyén belüli csoportos átutalás		1000 főre jutó kimenő csop. átutalás (db) ↓
		ezer db	millió Ft	ezer db	millió Ft	ezer db	millió Ft	
Budapest	1 702 297	626	74 669	795	96 947	366	52 412	467
Nógrád	203 927	38	2 891	86	3 232	20	1 245	420
Baranya	360 849	88	6 923	135	8 617	64	4 562	374
Jász-Nagykun-Szolnok	400 127	65	4 983	124	5 672	37	2 438	309
Veszprém	358 140	76	5 983	98	4 924	38	2 608	274
Győr-Moson-Sopron	437 634	89	7 765	107	6 822	52	3 852	244
Bács-Kiskun	544 042	93	6 918	117	5 931	51	3 314	216
Csongrád	424 139	95	7 811	72	6 680	44	4 338	170
Fejér	429 707	99	8 721	71	6 843	39	3 988	165
Békés	376 657	73	5 153	55	4 429	29	2 551	147
Borsod-Abaúj-Zemplén	690 927	126	9 767	91	7 942	52	4 939	131
Vas	253 079	48	4 091	30	2 752	15	1 564	119
Hajdú-Bihar	543 434	90	7 407	61	6 280	34	3 639	111
Zala	270 118	58	4 839	29	2 827	19	1 833	107
Somogy	309 742	63	4 509	31	2 980	20	1 915	100
Heves	314 464	64	5 467	30	3 030	19	1 989	94
Szabolcs-Szatmár-Bereg	569 619	95	6 601	52	4 488	34	2 981	92
Tolna	236 310	48	3 464	20	2 826	14	1 486	85
Komárom	312 312	74	6 286	24	2 988	17	2 009	76
Pest	1 191 739	52	5 562	34	3 597	13	1 254	28

Nógrád megye abból a szempontból egyedüli, hogy a többi megyével ellentétben, ahol a legtöbb csoportos átutalás megyén belüli vagy Budapestre irányuló, a szomszédos Borsod-Abaúj-Zemplén megyébe több mint másfélszer annyi átutalást indítanak, mint a saját megyén belülre.

14. ábra

A csoportos átutalást leginkább használó települések, 2008. szeptember-október, havi átlag

Az egyes megyék adatait a „7.2.3. Megyék egymás közötti forgalma” pontban hivatkozott táblák mutatják be. A városok egymás közötti forgalmát a „7.3. Települések egymás közötti forgalmát tartalmazó táblák” pontban hivatkozott táblákban lehet megtekinteni.

A 12. táblázat után nem meglepő, hogy az 1000 főre jutó csoportos átutalás mutató esetében a települések listáját Salgótarján vezeti, jelentősen megelőzve az öt követő városokat.

4.2.4. Csoportos beszédés

A csoportos beszédés egy olyan fizetési mód, ami a nagyon sok ügyféllel rendelkező vállalatok és ügyfelek közötti fizetések lebonyolítására szolgál. Ezek értelemszerűen jellemzően a közüzemi (áram, gáz, víz, telefon stb.) szolgáltatók, de mint az alábbi táblázat is bemutatja, előszeretettel használják más szolgáltatók, mint például a biztosítók is.

A 13. táblázat alapján a pénzügyi szektor (biztosítók, lakás-takarékpénztárak) nem csupán használják a fizetési módot, hanem a legnagyobb felhasználóknak tekinthetők, forgalmuk jelentősen meghaladja az egyes közüzemi szektorok forgalmát. Ez feltételezésünk szerint az elmúlt évtizedben felfutott lakáshitelezésnek is köszönhető, hiszen a bankok a lakáshitel feltételeként megkövetelik a lakásbiztosítás meglétét. Maguk a lakáshitelek azonban a táblázatban nem szerepelnek, aminek az oka az, hogy a bankok a saját maguknál nyitott folyószámláról kívánják beszédni, ami így nem jelenik meg a bankközi rendszerben. A pénzügyi intézményeknél azért is lehet elterjedtebb a csoportos beszédés, mert sokkal jobb alkupozíciójuk van a fizetési mód megválasztásánál (például a szolgáltatás/hitel nyújtás feltételül szabhatja, míg a tradicionális közművek nem).

Mivel ezen intézmények központi telephelye jellemzően Budapesten van, nem meglepő módon a csoportos beszédés igen erőteljesen Budapest-központú a jogosulti oldalról, amit a következő oldalon található térkép is szemléltet.

A térképből is látható, hogy az egyes megyéken belüli csoportos beszédések relatíve kismértékűek. Természetesen ez részben az ábra nem tökéletes voltából adódik, de alapvetően jól jelzi Budapest túlsúlyát.

Mivel a közműszolgáltatók jellemzően regionális jellegűek, e fizetési mód tekintetében egyáltalán nem tekinthető normálisnak a budapesti túlsúly. A 11. táblázat alapján egyértelműen annak köszönhető, hogy a pénzügyi szolgáltatók ügyfelei jóval nagyobb arányban használják a csoportos beszédéseket, mint más szolgáltatókéi.

Ezért számunkra úgy tűnik, hogy elsősorban a lokális közműszolgáltatóknál lehetne a fizetési mód további növekedését megteremteni.

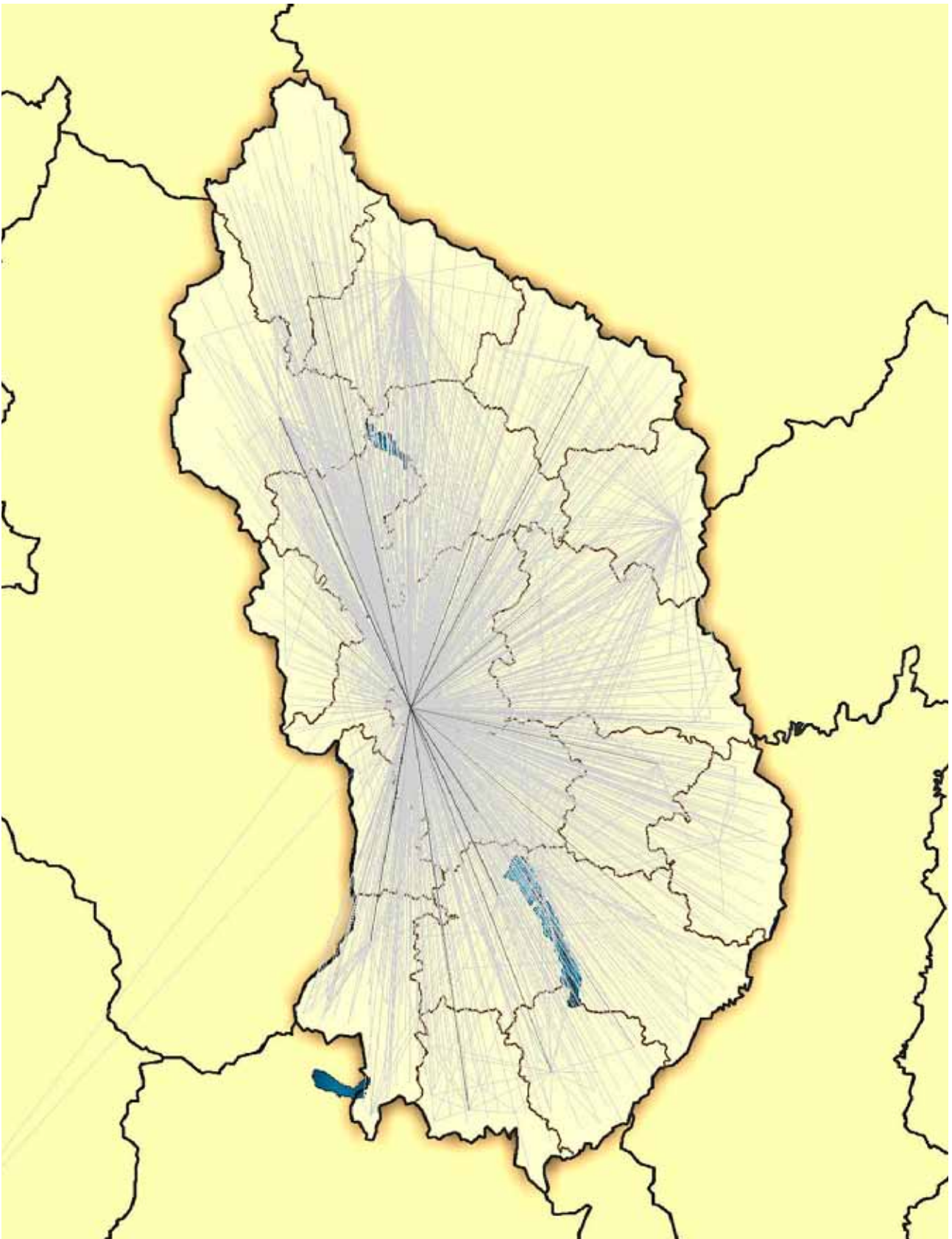
13. táblázat

A csoportos beszédések megoszlása jogcímek szerint, 2008 októberében

Jogcím	Ezer db	Millió Ft	Átlagos érték Ft
Biztosítások	1504	11 515	7 657
Lakás-takarékp.	266	3 305	12 426
Áram	236	2 309	9 776
Mobiltelefon	114	1 058	9 261
Telefon	180	968	5 380
Vízdíj	131	882	6 721
Áruhitel-törlesztés	135	1 951	14 488
Távhő	140	1 458	10 386
Gáz	135	1 932	14 274
Kábeltévé	90	451	5 027
Összes többi jogcím	438	7 391	17

13. térkép

A csoportos beszedés forgalom térképe, 2008. szeptember-október

14. táblázat

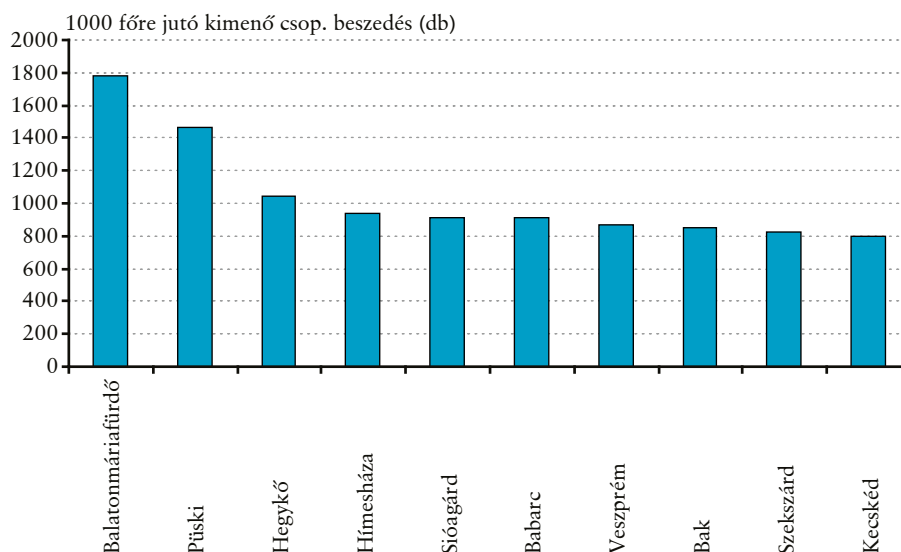
Az egyes megyék csoportos beszédés forgalma, 2008. szeptember–október

Megye	Lakosság	Az adott megyében jóváírt csoportos beszédés		Megyében terhelt csoportos beszédés		Ezekből: megyén belüli csoportos beszédés		1000 főre jutó kimenő csop. beszédés (db)
		ezer db	millió Ft	ezer db	millió Ft	ezer db	millió Ft	
Budapest	1 702 297	1879	15 575	727	6880	677	6449	427
Baranya	360 849	19	194	112	868	16	156	311
Tolna	236 310	12	59	59	419	10	47	251
Csongrád	424 139	51	419	105	787	26	219	248
Fejér	429 707	22	154	104	776	19	129	242
Veszprém	358 140	9	55	85	632	7	43	238
Győr-Moson-Sopron	437 634	19	91	103	778	11	59	236
Zala	270 118	14	60	62	491	6	37	231
Komárom	312 312	10	59	71	525	9	54	227
Vas	253 079	8	58	55	418	7	51	218
Jász-Nagykun-Szolnok	400 127	14	49	87	624	11	37	217
Heves	314 464	9	82	64	513	8	75	204
Somogy	309 742	13	89	63	470	7	42	202
Békés	376 657	10	46	76	489	9	41	201
Bács-Kiskun	544 042	14	69	84	636	12	59	154
Nógrád	203 927	3	15	29	193	3	13	140
Hajdú-Bihar	543 434	30	435	72	553	5	47	132
Borsod-Abaúj-Zemplén	690 927	32	281	85	679	13	119	124
Szabolcs-Szatmár-Bereg	569 619	6	43	66	500	5	37	117
Pest	1 191 739	10	85	72	685	3	29	61

A 14. táblázat precízebb módon szintén megerősíti a következtetéseinket, az adott megyén belüli forgalom a teljes terhelésnek mindössze 8–25%-a, és a jóváírások mintegy 86%-a budapesti számla javára érkezik.

15. ábra

A csoportos beszédést leginkább használó települések, 2008. szeptember–október, havi átlag

Ez mindenképpen azt jelzi, hogy az egyes megyékben még tág tere van a fejlődésnek, hiszen a jogcím szerinti megoszlásból egyértelműen az látszik, hogy a közmű jellegű szolgáltatók a csoportos beszedést a lehetségesnél jóval kisebb mértékben alkalmazzák. Ez természetesen nem csak rajtuk múlik, hiszen a fizetés módjának megválasztása az ügyfél döntése.

Ha a többi fizetési mód esetében bemutatott, települések közötti, terhelési oldali rangsort nézzük, meglepő módon Budapest csak 76. helyen szerepel és mind viszonylag kis települések (pl. a listavezető Balatonmáriafürdő), mind megyeszékhelyek is megelőzik.

Mivel az átlagjövedelem Budapesten jellemzően jóval magasabb, mint az ország többi településén, ebből az következik, hogy azokon a helyeken, ahol a megfelelő pénzügyi infrastruktúra (bankfiók) rendelkezésre áll, az ügyfelek igenis rávehetők a csoportos beszedéssel történő fizetésre.

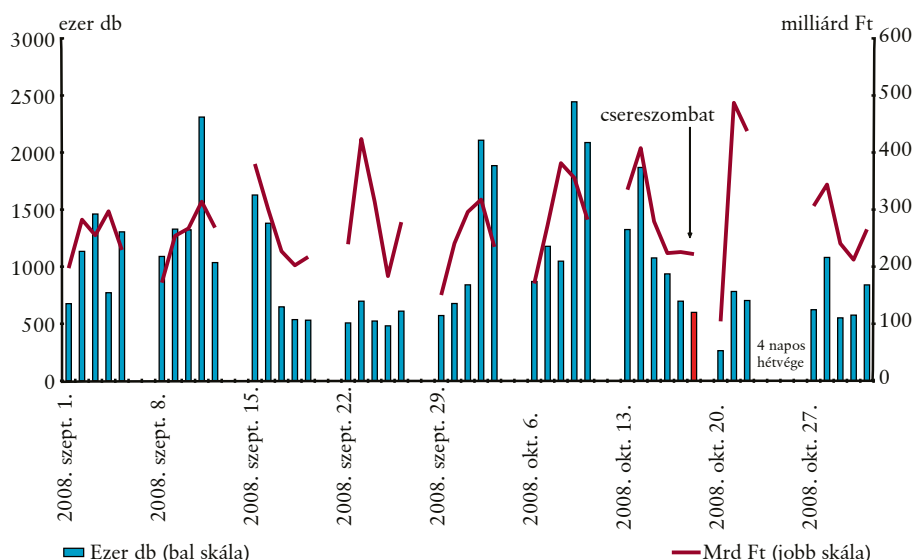
5. A fizetések időbeli eloszlása

Mint a kiadvány eddigi fejezeteiben bemutattuk, a pénzforgalmi infrastruktúra és a tranzakciók térbeli eloszlása nem homogén. Bár a kiadvány elsősorban a térbeli eloszlásra kíván fókuszálni, érdekesnek tartjuk bemutatni azt, hogy a tranzakciók időbeli eloszlása sem homogén. Hazánkban a kis értékű bankközi elszámolás jelenleg még másnapi elszámolással működik, ami azt jelenti, hogy például egy szerdán megadott megbízást a bank szerda este nyújtja be a BKR-be, és a címzett ezt csütörtök hajnalban kapja meg. E fejezetben a volumen- és értékadatok ennek megfelelően az elszámolás napjához vannak rendelve, vagyis a jogosult által érzékelt jóváírási időponthoz és nem az indítás vagy benyújtás napjához.

A 16. ábra a 2008. szeptember–októberi adatok elszámolás-forgalmi nap szerinti megoszlását tartalmazza.

16. ábra

Az átutalások számának és értékének megoszlása, 2008. szeptember–októberben

A fizetési forgalom adott napi mérete alapvetően két dologtól függ:

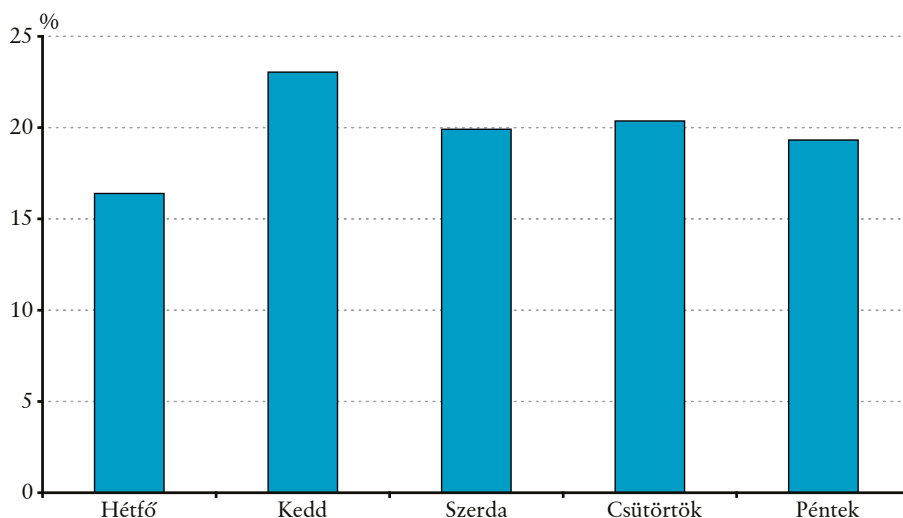
A tranzakciók egy része minden hónap (közel) ugyanazon napján esedékesek. Számos ilyen tranzakció létezik: munkabérek, nyugdíjfizetések, az állam felé történő adófizetések, vagy például a közüzemi díjak, állandó átutalások.

A tranzakciók más része valamely áru/szolgáltatás kiegyenlítése – ez a vállalatok között akár jelentősen is eltérhet a vásárlás időpontjától

A 17. ábra a Bankközi Klíring Rendszer (BKR) forgalmának 2004 és 2008 közötti megoszlását mutatja be elszámolási naponként. A BKR T+1 elszámolású, vagyis az ügyfél által hétfőn benyújtott tranzakciót hétfő éjszaka dolgozza fel, és a bankok az eredményt kedden kapják meg. Ennek figyelembevételével az állapítható meg, hogy a legtöbb átutalást hétfőn indítják, a legkevesebbet pedig pénteken, a többi nap pedig átlagosnak tekinthető. A pénteki visszaesésnek szerintünk alapvetően két oka lehet: egyrészt a péntek sok vállalat esetében nem számít teljes értékű munkanapnak¹³, a másik pedig, hogy a pénteken indított tranzakciót a partnerek csak hétfőn kapják meg, így az átutalások indítói inkább hétfőre halasztják az indítást, így kerülve meg az ekkor jóval nagyobb (1 helyett 3 nap) banki float¹⁴-ot.

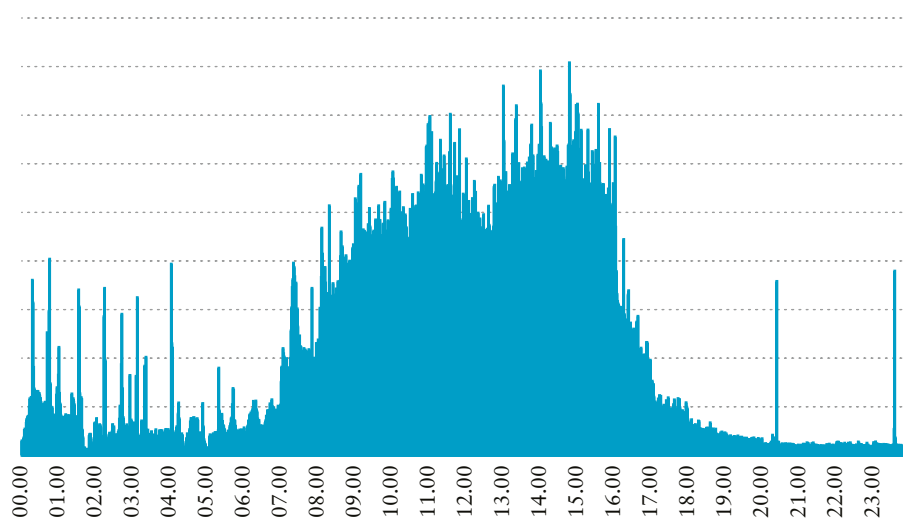
¹³ Pl. korábban véget érő munkaidő, vagy megengedőbb öltözködési szabályok.

¹⁴ Floatnak hívjuk azt a banki kamatnyereséget, amely abból adódik, hogy a visszaélés (pl. kétszeres terhelés) elkerülése érdekében a számláról a tranzakció összegét leemelik, miközben a bank annak még a következő munkanapig birtokában van. A kiemelt ügyfelek számláját a bankok gyakran csak másnapi értéknapal terhelik meg, így az ő esetükben ez a veszteség nem jelentkezik.

17. ábra**Az átutalások mennyiségének megoszlása a hét napja szerint 2004–2008***(elszámolásforgalmi nap)***5.1. A FIZETÉSEK NAPON BELÜLI ELOSZLÁSA**

Az MNB már régóta szorgalmazza azt, hogy a BKR nap közbeni üzemre álljon át, és az ügyfelek még a küldés napján kaphassák meg az aznap indított átutalásokat bankközi átutalások esetében is. Ennek érdekében az MNB részletesen megvizsgálta egy ilyen rendszernek a bankok napközbeni likviditásgazdálkodására gyakorolt hatását. Mivel a bankok számára kötelező a megbízások beérkezésének óra:perc pontosságú rögzítése¹⁵, a tanulmány elkészítéséhez az MNB adatot kért a 10 legnagyobb pénzforgalmat lebonyolító banktól arra vonatkozóan, hogy 2007 március hónapjában az ügyfelei nap, óra:perc bontásban összesen mennyi tranzakciót nyújtottak be hozzájuk.

Emiatt a rendelkezésünkre áll az ügyfelek által minden egyes percben indított tranzakciók száma és értéke.

18. ábra**Az átutalások megoszlása napon belül, 2007. március hónapban**

¹⁵ Ennek ügyfélvédelmi okai vannak: így utólag el lehet dönteni, hogy hibázott-e a bank (az ügyfél befogadási határidőt megelőzően vagy azt követően nyújtotta be a megbízását).

A 18. ábra értelmezéséhez érdemes tudni, hogy a vállalati ügyfelek jellemzően kötegelve nyújtják be a megbízásaikat, vagyis egyszerre akár több százat. Az ábrán tapasztalható számos kiugrásnak ez az oka.

Az ábra más szempontból is érdekes: jól nyomon követhető rajta a gazdasági szereplők napi ritmusa (ami máshonnan, pl. a pénzügyi ügyletek időbeli eloszlását ábrázoló grafikonokból is visszaköszön)

A hajnali időszak (00.00–07.00) általában a nappalhoz képest meglehetősen gyenge, a bankok többségénél csak nagyritkán esik be egy-egy tranzakció. A bankoktól kapott tájékoztatás alapján a magánszemélyek, illetve kisvállalkozások nyújtanak be gyakran a hajnali órákban is megbízásokat.

A 18. ábrán jól megfigyelhető az, hogy a munkakezdés sok helyen kb. 7:00-kor már megkezdődik és szintén sokan érnek be 8 órára. Az ebéddő is jól megfigyelhető a 11.00–14.00-ás időszakban (kb. 12.30-kor van a mélypont). 16.00-tól jelentős visszaesés figyelhető meg, ez egyrészt lehet a munkaidő vége is, másrészt a banki befogadási határidő is szerepet játszhat.

Az estétől éjjelig terjedő időszakban az ügyfelek jóval kevesebb tranzakciót nyújtanak be, mint éjjel után. A leginkább valószínű magyarázatnak azt tartjuk, hogy mivel ekkor a megbízások már mindenképpen csak a következő munkanapon teljesülnek, az ügyfelek a kamatvesztés elkerülése miatt éjjel után nyújtják be a megbízást.

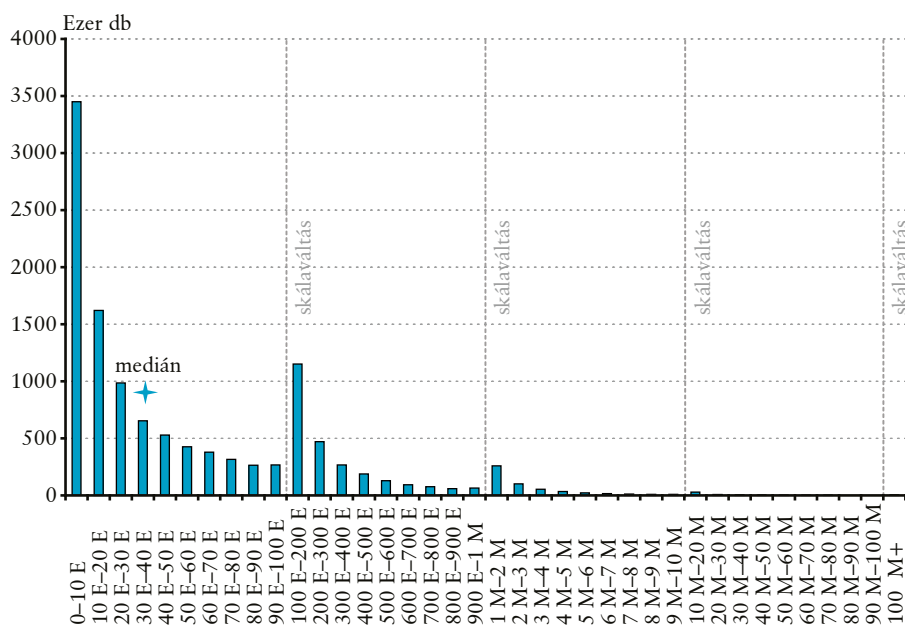
5.2. EGYSZERŰ ÁTUTALÁS

Mivel az egyszerű átutalás egy általános célú fizetési mód, a néhány 10 forintostól a több milliárd forintig mindenféle összeg előfordul a megbízáson. Természetesen ez utóbbi igen ritka (és nem is mindig gazdasági eseményhez köthető, hanem pl. ugyanazon cég más bankszámlái közötti átvezetés). Az alábbi ábra az egyes értékhatárokbba eső átutalások számát mutatja meg (az ábrán az értéksávok által lefedett összeg a nagyságrenddel együtt nő).

Bár egy átutalás átlagos értéke mintegy 451 ezer Ft volt a két hónap átlagában, az összes fizetés 56%-a 40 ezer Ft alatti (vagyis a medián valahol 30 és 40 ezer forint között található), és 75%-a 100 ezer forint alatti. Ugyanakkor a teljes forgalom értékének majdnem kétharmadát adják az ábra jobb oldalán megjelenített, 10 millió Ft feletti egyedi értékű tranzakciók.

19. ábra

Az egyszerű átutalások volumenének megoszlása értékhatárok szerint, 2008. szeptember–október hónapok átlagában

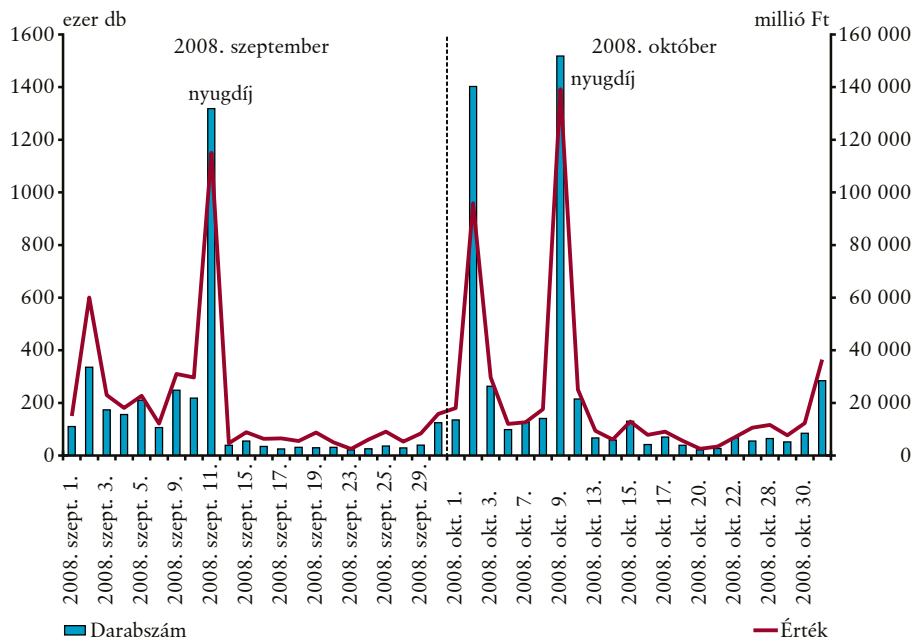

5.3. CSOPORTOS ÁTUTALÁS

A csoportos átutalás – jellegénél fogva – havonta egyszer teljesülő fizetési mód, amit a 20. ábra is mutat:

20. ábra

A csoportos átutalás használata hónapon belül* 2008. szeptember–október

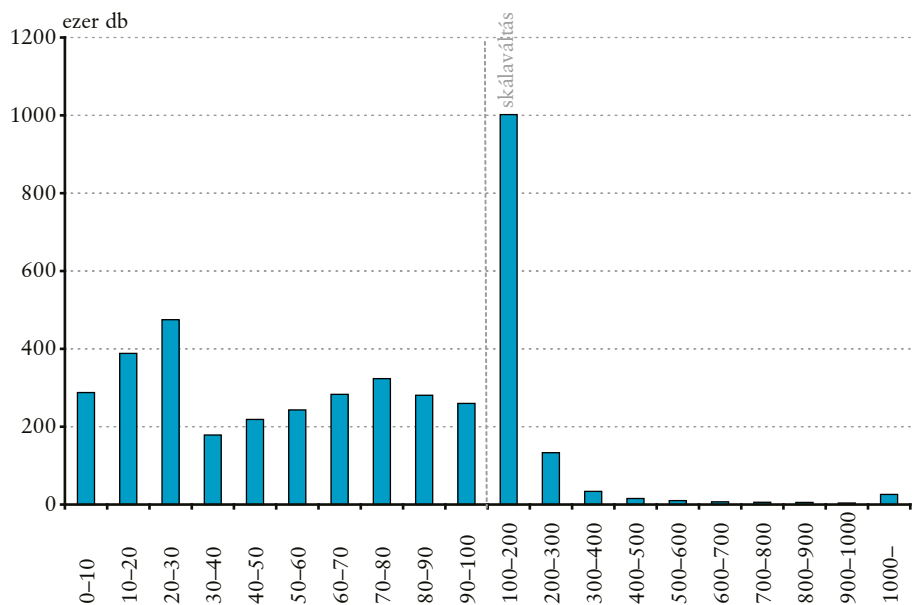

* A grafikon tartalmazza az állami transfereket is.

Egy-egy hónapban jellemzően két kiemelkedő forgalmú nap van: hónap elején teljesülnek a munkabér jellegű fizetések, és minden hónap 10-én teljesülnek a nyugdíjak. Ez alól azok a hónapok jelentenek kivételt, ahol – általában a munkaszüneti

21. ábra

A csoportos átutalások megoszlása értékhatárok szerint* 2008. szeptember–október hónapok átlagában

* A grafikon tartalmazza az állami transfereket is.

nap hatása miatt – a munkabért a munkáltatók jelentős része már az előző hónap utolsó napjában átutalja (mint ahogyan ez történhetett 2008 szeptemberében is).

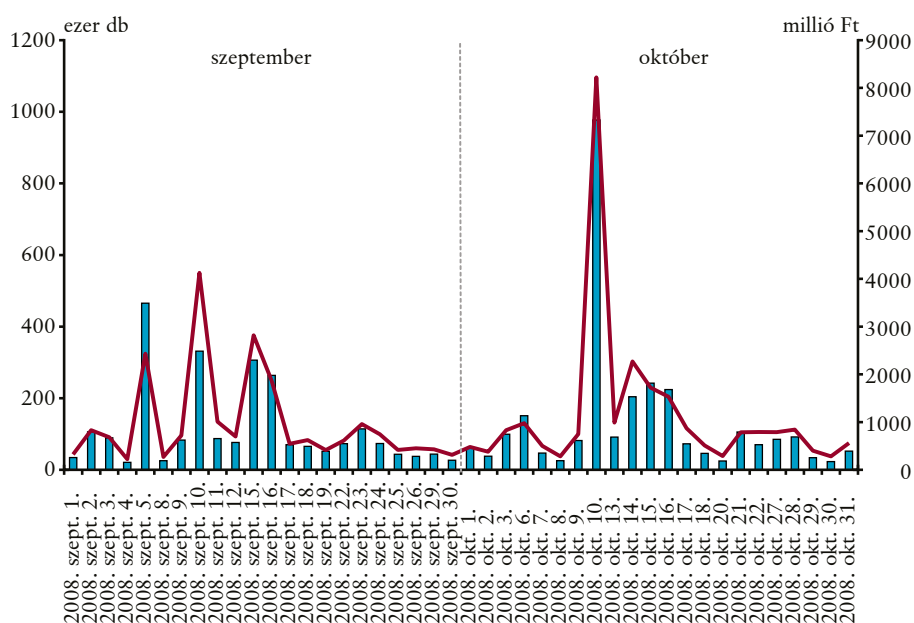
A csoportos átutalások átlagos értéke mintegy 109 ezer forint, a mediánja kb. 70 ezer forint. Mint a fejezet elején bemutatuk, a megbízások jellege igen változatos, munkabéren és nyugdíjon kívül a biztosítók kárkifizetései, ösztöndíjak is ide tartoznak, az egyszerű átutalásétól radikálisan eltérő megoszlás valószínűleg ennek az eredménye.

5.4. CSOPORTOS BESZEDÉS

A csoportos beszédések időbeli megoszlását tekintve inkább a hónap első felére koncentrálódnak, de a hónap második felében arányaiban több csoportos beszédés történik, mint amennyi átutalás.

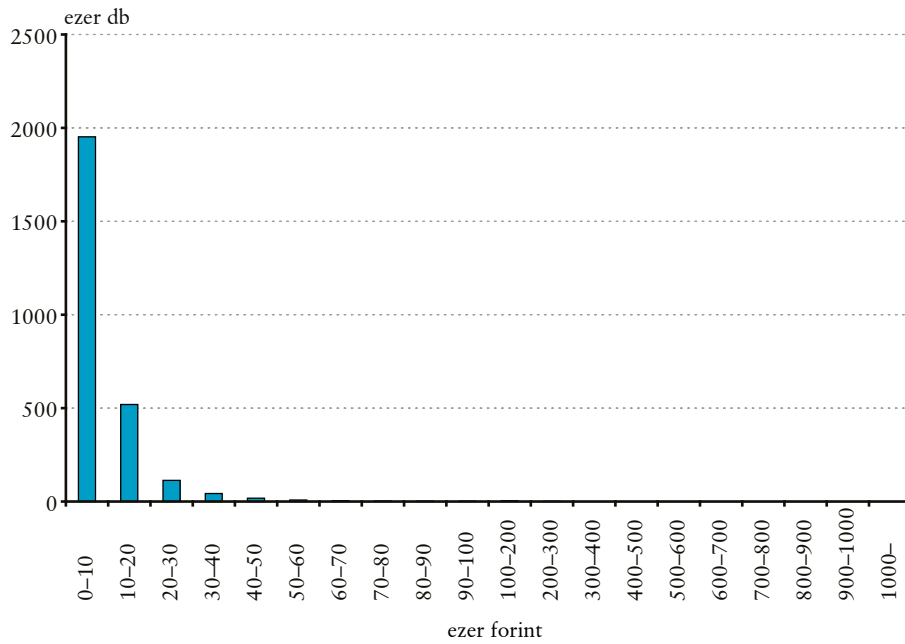
22. ábra

A csoportos beszédés használata hónapon belül, 2008. szeptember–októberben

A csoportos beszédéseknél sajnos nagyon magas a visszautasítási arány: tranzakciószám szerint mintegy 16%, érték szerint mintegy 23%-nyi. A visszautasítások jó része nem meglepő módon a hónap második felében következik be, amikor az ügyfélnek már nincs elegendő fedezete, és a következő havi fizetés is még messze van. (Ezt a problémát áthidalhatná a folyószámla-hitelkeretek elterjedtebb használata). Mint a következő grafikon is bemutatja, jellemzően tényleg nagyon kis összegű tételekről van szó, ezért a hitelkeret összege, így a bank által viselt kockázat is minimális kellene hogy legyen.

A csoportos beszédések átlagos értéke mintegy 8700 Ft és a tranzakciók mintegy 73%-a 10 ezer forint alatti, a magasabb értékű beszédések igen ritkák (bár előfordulnak, ám ez olyan kisszámú, hogy az ábrán nem is látszik). Ez alapján feltehetően szinte kizárólag lakossági ügyfelek használják a fizetési módot a kötelezettségeik kiegyenlítésére.

23. ábra**A csoportos beszédések értéksávonkénti megoszlása, 2008. szeptember-október hónapok átlaga**

6. Összefoglaló, következtetések

E kiadványban hazánk pénzforgalmi infrastruktúrájának, az egyes megyék, városok egymás közötti pénzforgalmának, valamint a pénzforgalom időbeli eloszlását mutattuk be, amelyek fő következtetéseit összefoglaljuk.

AZ INFRASTRUKTÚRA FÖLDRAJZI MEGOSZLÁSA

Magyarországon az elmúlt öt évben egy igen jelentős fióknyitási hullámot figyelhattunk meg, így jelenleg **nemzetközi összehasonlításban átlagosnak tekinthető a bankfiókokkal való ellátottság, azonban** a részletes adatokat megvizsgálva az állapítható meg, hogy a települések mintegy egyharmadában (jellemzően a kistelepüléseken) **nincs bankfiók**. Ezen túlmenően **jelentős különbség figyelhető meg az egyes régiók között**: míg bizonyos megyékben a lakosság akár negyede él olyan településen, ahol nincs bankfiók, más megyékben ezek aránya csupán 2-3%. Az ilyen településeken élőknek átlagosan 3,7 km-t kell utazniuk légvonalban a legközelebbi bankfiókiig.

A bankjegykiadó automaták népszerűsége vetített számát tekintve hazánk lemaradásban van más európai uniós országokkal összehasonlítva. Ezek hazánkon belüli eloszlását tekintve nagyon jelentős eltérés figyelhető meg a település népességétől függően: a legtöbb településen egyáltalán nincs ATM, a bankok elsősorban a nagyvárosokba telepítik azokat. A készpénzfelvételi helyeket összességében figyelembe véve már jobb a helyzet, hiszen a takarékszövetkezetek fiókjaiban és a POS-terminállal ellátott postafiókokban van lehetőség készpénzfelvételre (ezek azonban nem pótolják teljes mértékben az ATM-eket, hiszen korlátozott nyitvatartási idővel bírnak csak).

A vásárlásra használható POS-terminálok még az ATM-eknél is koncentráltabban vannak elhelyezve. Az adataink alapján a turisták által látogatott vidékek (pl.: Balaton környéke), illetve Budapest (és közvetlen környéke) valamint a megyeszékhelyek vannak csak viszonylag jól ellátva. Ez a kép egybevág azzal, hogy a nemzetközi statisztika alapján azon országokban nagyobb az POS-terminálok népszerűsége vetített száma, amelyeket sok turista látogat.

Az ATM-ek és a POS-terminálok erősen koncentrált elhelyezkedése miatt azonban **a kis lélekszámú településeken élők nehezebben tudják igénybe venni a banki pénzforgalmi szolgáltatásokat (bankszámla, bankkártya).**

PÉNZFORGALOM FÖLDRAJZI ELOSZLÁSA

A pénzforgalmi tranzakciók földrajzi vizsgálatából az állapítható meg, hogy az összes tranzakció mintegy 40%-ánál a kezdeményező és a kedvezményezett ugyanazon településen lakik és ezt grafikonon ábrázolva az figyelhető meg általánosságban, hogy **a pénzforgalmi kapcsolat erőssége a távolság növekedésével gyengül: a települések elsősorban a hozzájuk közeli településekkel bonyolítanak le tranzakciókat.** Ez alól csak a fővárossal való kapcsolat a kivétel, ahol a távolság úgy tűnik nem játszik érdemi szerepet: **még ha az állam által indított vagy kapott fizetéseket ki is szűrjük, akkor is Budapest a hazai pénzforgalom domináns központja.** A teljes pénzforgalom majdnem egyharmada Budapesten belül történik és szinte minden település számára a főváros nagyjából a megyeszékhellyel azonos fontosságú pénzforgalmi partner. A BKR-en keresztül folyó átutalások (a küldő és címzett bankfiókok) távolsága 2008-ban mintegy 13 608 millió km-t tett ki, ami a Nap-Föld középtávolság kilencvenszerese.

A hazai régiókat vizsgálva **nem mutatható ki a régiót alkotó megyék között a többi megyéhez képest érdemben nagyobb pénzforgalom: két, ugyanahhoz a régióhoz tartozó megye között nincs lényegesen nagyobb kapcsolat, mint más megyékkel.** Ez alól csak a Pest megyét és Budapestet magában foglaló Közép-magyarországi Régió kivétel, ahol Budapest a megyeszékhelyekhez hasonló központi szerepet tölt be.

A csoportos átutalásoknál szintén megfigyelhető Budapest dominanciája, azonban itt már az egyes megyék közötti átutalások értéke sok esetben a Budapesttel való kapcsolatával megegyező. **A csoportos beszédnél a pénzügyi szektor (biztosítók, lakás-takarékpénztárak) a legnagyobb felhasználó, messze megelőzve a tradicionális (áram, gáz, víz, távfűtés) közműveket** (noha e fizetési mód pont számukra lett kifejlesztve). A budapesti központú pénzügyi szektor mellett nem elhanyagolható forgalmat bonyolítanak le a nem tradicionális közművek (telefon, mobiltelefon, kábeltv,

internet), amelyek székhelye gyakran szintén Budapest. Nem meglepő ezek után, hogy a térképen, táblázatokban szintén domináns Budapest szerepe figyelhető meg. **A csoportos beszédés kapcsán a legnagyobb növekedési potenciállal a tradicionális közművek rendelkeznek**, de az ennek útjában álló akadályok felmérése részletesebb vizsgálatot igényel.

A népességarányos mutatókat tekintve nem mutatható ki a főváros egyértelmű fölénye, ami például a jövedelemkülönbségekből logikusnak tűnne, számos ügyfelek választásától függő mutató (pl. bankszámlák száma, csoportos átutalások, csoportos beszédések száma) tekintetében megelőzik kisebb települések. Emiatt **úgy tűnik, hogy a megfelelő pénzforgalmi infrastruktúra megléte egyértelmű pozitív hatást gyakorol a banki szolgáltatások igénybevételére**, de ez a hatás nem lineáris jellegű (vagyis kétszer annyi bankfiók nem produkál kétszer annyi forgalmat).

PÉNZFORGALOM IDŐBELI ELOSZLÁSA

A pénzforgalom időbeli eloszlását vizsgálva alapvetően az alábbi típusú tranzakciók figyelhetők meg:

- Vannak kitüntetett „kötött” napok (pl. adófizetés, bérfizetés, nyugdíjfizetés, állandó átutalások, csoportos beszédések), amelyek során hónapról hónapra ugyanazon az előre kalkulálható napon kerül teljesítésre az átutalás, ilyenkor a tranzakciók száma jelentősen megemelkedik.
- Vállalatok között gyakori a fizetési határidő megadása, amelyen belül a kötelezett képes a tranzakció időpontját megválasztani.

A fizetéseket a hét napja szerint vizsgálva **észrevehető a banki float kikerülésére irányuló gyakorlat**, vagyis pénteken kevesebb, hétfőn több tranzakciót indítanak az ügyfelek. A tranzakciókat napszak szerint vizsgálva is azt tapasztaltuk, hogy szintén kimutatható a float elkerülésére irányuló gyakorlat.

7. Segédlet a mellékelt adatállományok értelmezéséhez

A kiadvány elkészítése során természetesen a jelen dokumentum által bemutatottnál részletesebb adatok álltak rendelkezésünkre. Úgy gondoljuk, hogy ezen részletes adatok más – akár nem pénzforgalmi – szakemberek, érdeklődők számára is érdekes lehet, vagy netalán a munkájuk során felhasználható, ezért jelen kiadvány mellékleteként közzétesszük azokat.

Az elkészített táblázatok (amelyek vesszővel elválasztott értékeket tartalmazó szövegfájlok „.csv”) három nagyobb csoportra oszthatóak: országos listákra, megyék adatait tartalmazó listákra és településszintű listákra.

7.1. ORSZÁGOS ADATOKAT TARTALMAZÓ TÁBLÁK

7.7.1. Pénzforgalmi infrastruktúra adatok

A tábla az ország összes településének pénzforgalmi infrastruktúrájára (bankfiókok, bankjegykiadó automaták, POS-terminálok) vonatkozó adatokat tartalmazza.

File neve: Tabla01.csv

Mezőnév	Mező tartalma
Név	az egyes települések neve
Lakosság	a település lakossága (2008. jan. 1., Adatforrás: KSH)
Fiók db	a 2008. októberi Hitelesítő táblában a településre bejelentett bankfiókok száma (bizonyos korrekciókkal, pl. a megegyező címre bejelentett fiókok csak egyszer számítanak, Erste fiókok az eredeti címüket alapul véve stb.)
1000 főre jutó fiók	Az 1000 főre jutó bankfiókok száma a településen, az előző két adatból kalkulált érték (=fiók db/lakosság*1000)
ATM db	A bankjegykiadó automaták száma (Adatforrás: Bankszövetség)
1000 főre jutó ATM	Az 1000 főre jutó bankjegykiadó automaták száma a településen. (számított adat)
fiók.Pos db	A bankban, illetve postafiókokban lévő, készpénzfelvételre (tehát vásárlásra nem) használható POS-terminálok száma. Adatforrás: MNB eseti adatgyűjtés (kereskedelmi bankok, Magyar Posta Zrt.)
1000 főre jutó fiók.POS	Az 1000 főre jutó, készpénzfelvételre használható POS-terminálok száma. (számított adat)
ker.Pos db	A településen lévő, vásárlásra használható POS-terminálok száma. Adatforrás: MNB eseti adatgyűjtés (kereskedelmi bankok)
1000 főre jutó ker.POS	Az 1000 főre jutó, vásárlásra alkalmas POS-terminálok száma. (számított adat)

7.1.2. Bankszámlaadatok

A tábla az ország összes településére vonatkozóan, azon pénzforgalmi jelzőszámok (bankszámlaszámok) számát tartalmazza, amelyek 2008. szeptember–október hónapokban legalább 1 bankközi (nem bankon belüli) tranzakcióban érintettek voltak, akár kezdeményezőként, akár jogosultként. Mivel az általunk használt adatbázisból nem állapítható meg a mögöttes bankszámla típusa, az nemcsak bankszámlákat, hanem hitelszámlákat, technikai számlákat, alszámlákat is tartalmaz. A táblázat ennek megfelelően a P04 adatszolgáltatástól, vagy a Kék könyvben publikálttól eltérő definíciójú adatot tartalmaz, ezért azokkal nem összehasonlítható.

File neve: Tabla02.csv

Mezőnév	Mező tartalma
Név	az egyes települések neve
Lakosság	a települések lakossága (2008. jan. 1., Adatforrás: KSH)
Bankszámla db	a bankszámlák száma (fenti definíció alapján, a 2008. szeptember–október havi forgalomból leszűrve)
1000 főre jutó bankszámla	az 1000 főre jutó bankszámlák száma (számított adat)

7.1.3. Települések összesített forgalmi adatai, országos lista

Az adattáblák az ország összes településének 2008. szeptember–október hónapokban lebonyolított pénzforgalmát mutatják. Az egyes táblák egy-egy fizetési módot tartalmaznak.

Filenevek:

városok_ÁTUTAL.csv	=	egyszerű átutalás adatok
városok_CSOPÁT.csv	=	csoportos átutalás adatok
városok_CSOPBESZ.csv	=	csoportos beszédés adatok
városok_INKASSZÓ.csv	=	azonnali beszédési megbízás adatok
városok_EGYÉB.csv	=	a fentiekén kívül minden más fizetési mód adatai
városok_ÖSSZES.csv	=	a fentiekből képzett összesen adatok

Mezőnév	Mező tartalma
Név	az egyes települések neve
Lakosság	a települések lakossága (2008. jan. 1., Adatforrás: KSH)
Be.db	Bejövő (a településen vezetett bankszámlán jóváírt) tranzakciók darabszáma 2008. szeptember–október hónapokban
Be.Ft	Bejövő (a településen vezetett bankszámlán jóváírt) tranzakciók értéke 2008. szeptember–október hónapokban
Ki.db	Kimenő (a településen vezetett bankszámláról indított) tranzakciók darabszáma 2008. szeptember–október hónapokban
Ki.Ft	Kimenő (a településen vezetett bankszámláról indított) tranzakciók értéke 2008. szeptember–október hónapokban
Intra.db	Településen belüli tranzakciók darabszáma 2008. szeptember–október hónapokban
Intra.Ft	Településen belüli tranzakciók értéke 2008. szeptember–október hónapokban
Be.db/1000fő	1000 főre jutó bejövő tranzakció száma (számított adat)
Be.Ft/1000fő	1000 főre jutó bejövő tranzakció értéke (számított adat)
Ki.db/1000fő	1000 főre jutó kimenő tranzakció száma (számított adat)
Ki.Ft/1000fő	1000 főre jutó kimenő tranzakció értéke (számított adat)

7.2. MEGYEI ADATOKAT TARTALMAZÓ TÁBLÁK

7.2.1. Települések összesített forgalmi adatai, megyei lista

Az adattáblák az egy-egy megye összes településének 2008. szeptember–október hónapokban lebonyolított pénzforgalmát mutatják. Az egyes táblák egy-egy fizetési módot tartalmaznak. A táblák annyiban különböznek az országos táblától, hogy csak egy-egy megyére vonatkozó adatot tartalmaznak, így könnyebb leszűrni, sorba rendezni őket.

Filenevek (példa):

Bács-kiskun_ÁTUTAL.csv	=	egyszerű átutalás adatok
Bács-kiskun_CSOPÁT.csv	=	csoportos átutalás adatok
Bács-kiskun_CSOPBESZ.csv	=	csoportos beszédés adatok
Bács-kiskun_INKASSZÓ.csv	=	azonnali beszédési megbízás adatok
Bács-kiskun_EGYÉB.csv	=	a fentiekén kívül minden más fizetési mód adatai
Bács-kiskun_ÖSSZES.csv	=	a fentiekből képzett összesen adatok

Mezőnév	Mező tartalma
Név	az egyes települések neve
Lakosság	a települések lakossága (2008. jan. 1., Adatforrás: KSH)
Be.db	Bejövő (a településen vezetett bankszámlán jóváírt) tranzakciók darabszáma 2008. szeptember–október hónapokban
Be.Ft	Bejövő (a településen vezetett bankszámlán jóváírt) tranzakciók értéke 2008. szeptember–október hónapokban
Ki.db	Kimenő (a településen vezetett bankszámláról indított) tranzakciók darabszáma 2008. szeptember–október hónapokban
Ki.Ft	Kimenő (a településen vezetett bankszámláról indított) tranzakciók értéke 2008. szeptember–október hónapokban
Intra.db	Településen belüli tranzakciók darabszáma 2008. szeptember–október hónapokban
Intra.Ft	Településen belüli tranzakciók értéke 2008. szeptember–október hónapokban
Be.db/1000fő	1000 főre jutó bejövő tranzakció száma (számított adat)
Be.Ft/1000fő	1000 főre jutó bejövő tranzakció értéke (számított adat)
Ki.db/1000fő	1000 főre jutó kimenő tranzakció száma (számított adat)
Ki.Ft/1000fő	1000 főre jutó kimenő tranzakció értéke (számított adat)

7.2.2. Megyék összesített forgalmi adatai

Az adattáblák az ország megyéinek és Budapestnek a 2008. szeptember–október hónapokban lebonyolított forgalmát tartalmazzák

Filenevek:

fizforg_megye_ÁTUTAL.csv	=	egyszerű átutalás adatok
fizforg_megye_CSOPÁT.csv	=	csoportos átutalás adatok
fizforg_megye_CSOPBESZ.csv	=	csoportos beszédés adatok
fizforg_megye_INKASSZÓ.csv	=	azonnali beszédési megbízás adatok
fizforg_megye_EGYÉB.csv	=	a fentiekén kívül minden más fizetési mód adatai
fizforg_megye_ÖSSZES.csv	=	a fentiekből képzett összesen adatok

Mezőnév	Mező tartalma
Név	az egyes megyék neve
Lakosság	a megyék népessége
Be.db	Bejövő (a megyében vezetett bankszámlán jóváírt) tranzakciók darabszáma 2008. szeptember–október hónapokban
Be.Ft	Bejövő (a megyében vezetett bankszámlán jóváírt) tranzakciók értéke 2008. szeptember–október hónapokban
Ki.db	Kimenő (a megyében vezetett bankszámláról indított) tranzakciók darabszáma 2008. szeptember–október hónapokban
Ki.Ft	Kimenő (a megyében vezetett bankszámláról indított) tranzakciók értéke 2008. szeptember–október hónapokban
Intra.db	Megyén belüli tranzakciók darabszáma 2008. szeptember–október hónapokban
Intra.Ft	Megyén belüli tranzakciók darabszáma 2008. szeptember–október hónapokban

7.2.3. Megyék egymás közötti forgalma

Az adattáblák egy-egy pozíciós mátrixot tartalmaznak, amelyből az egyes megyék 2008. szeptember-október havi egymás közötti forgalma olvasható ki fizetési módokként, mind darabszám, mind érték szerint.

Filenevek:

megye_mátrix_ÁTUTAL_db.csv = Egyszerű átutalás mennyiségi adatok (db)
 megye_mátrix_ÁTUTAL_ft.csv = Egyszerű átutalás érték adatok (Ft)

a többi fájl neve fenti alapján a többi adatfájlnál is használt metódussal képződik

Az adattábla értelmezése:

A mátrix sorai a tranzakció indítójának megyéjét jelölik (ahol a számlát megterhelték), míg az oszlopokban a tranzakció kedvezményezettjének megyéje található. Így például a 4. sor 9. oszlop metszéspontjában található adat a Hajdú-Bihar megyéből Pest megyébe indított tranzakciók számát vagy értékét jelenti

A megyék neve helyett az adattáblák rövidítéseket tartalmaznak, melyek értelmezése a következő:

Rövidítés	Megye neve
Sza	Szabolcs-Szatmár-Bereg
Bor	Borsod-Abaúj-Zemplén
Haj	Hajdú-Bihar
Nóg	Nógrád
Hev	Heves
Jás	Jász-Nagykun-Szolnok
Bék	Békés
Pes	Pest
BUD	Budapest
Bác	Bács-Kiskun
Cso	Csongrád
Kom	Komárom
Fej	Fejér
Tol	Tolna
Bar	Baranya
Győ	Győr-Moson-Sopron
Ves	Veszprém
Som	Somogy
Vas	Vas
Zal	Zala

7.3. TELEPÜLÉSEK EGYMÁS KÖZTI FORGALMÁT TARTALMAZÓ TÁBLÁK

A táblázatok egy-egy település más településekkel 2008. szeptember–október hónapokban lebonyolított forgalmát tartalmazza. Az érintett település neve a fájlnevből olvasható ki, míg a partnertelepüléseket maga az adattábla tartalmazza. Abban az esetben, ha vannak településen belüli tételek, természetesen az érintett település is szerepel a partnerlistában.

Filenév: településnév.csv

(pl.: Nyíregyháza.csv)

Mezőnév	Mező tartalma
Név	a partner település neve, az adott sorban található értékek a fájlnevből kiolvasható település és e közötti forgalmat tartalmazza.
ÁTUTAL Be.db	bejövő egyszerű átutalások száma (a fájlnevből kiolvasható településen vezetett bankszámlán jóváírt olyan egyszerű átutalások száma, amelyet a „név” mezőben található településről indítottak)
ÁTUTAL Be.Ft	bejövő egyszerű átutalások értéke
ÁTUTAL Ki.db	kimenő egyszerű átutalások száma
ÁTUTAL Ki.Ft	kimenő egyszerű átutalások értéke
CSOPÁT Be.db	bejövő csoportos átutalások száma
CSOPÁT Be.Ft	bejövő csoportos átutalások értéke
CSOPÁT Ki.db	kimenő csoportos átutalások száma
CSOPÁT Ki.Ft	kimenő csoportos átutalások értéke
CSOPBESZ Be.db	bejövő csoportos beszedések száma
CSOPBESZ Be.Ft	bejövő csoportos beszedések értéke
CSOPBESZ Ki.db	kimenő csoportos beszedések száma
CSOPBESZ Ki.Ft	kimenő csoportos beszedések értéke
INKASSZÓ Be.db	jóváírt inkasszók száma
INKASSZÓ Be.Ft	jóváírt inkasszók értéke
INKASSZÓ Ki.db	terhelt inkasszók száma
INKASSZÓ Ki.Ft	terhelt inkasszók értéke
EGYÉB Be.db	egyéb bejövő tranzakciók (az eddigiekben fel nem sorolt fizetési módok) száma
EGYÉB Be.Ft	egyéb bejövő tranzakciók értéke
EGYÉB Ki.db	egyéb kimenő tranzakciók száma
EGYÉB Ki.Ft	egyéb kimenő tranzakciók értéke
ÖSSZES Be.db	összes bejövő tranzakció száma
ÖSSZES Be.Ft	összes bejövő tranzakció értéke
ÖSSZES Ki.db	összes kimenő tranzakció száma
ÖSSZES Ki.Ft	összes kimenő tranzakció értéke

MNB-tanulmányok 84.
A magyarországi pénzforgalom térképe

2010. május

Nyomda: D-Plus
H-1037 Budapest, Csillaghegyi út 19-21.

